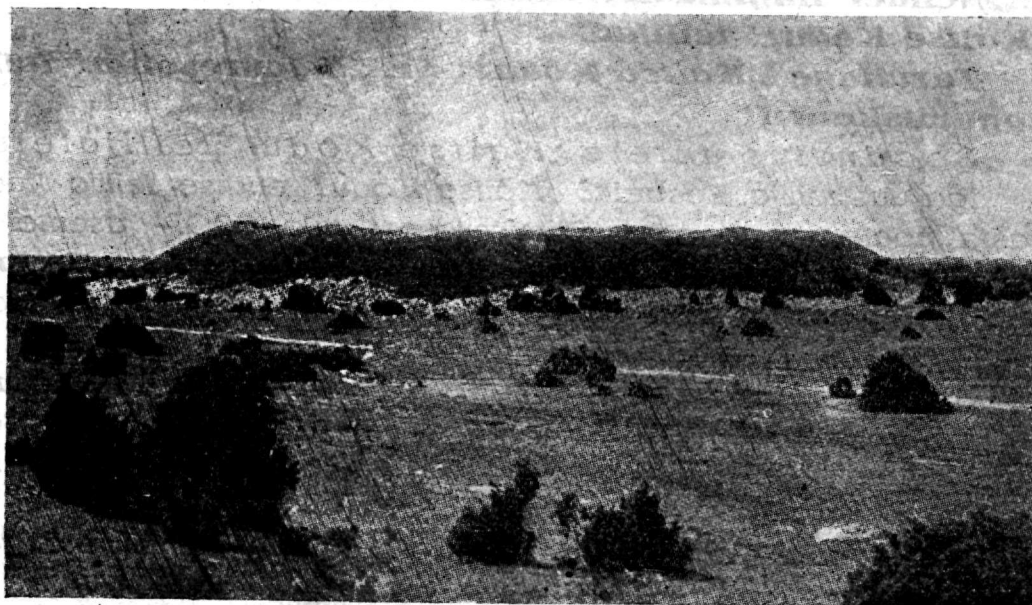

KALITSIE KODUL!

10. VEEBRUARIL 1927.

Soodustus

kõigile „Kaitse Kodu!“ tellijaile ja alalistele tellimiste vastuvõtjatele.

Igaüks

võib tasuta saada alaliseks „Kaitse Kodu!“ tellijaks.

Soodustus praegustele „Kaitse Kodu!“ tellijatele.

Iga „Kaitse Kodu!“ tellija, kes juure kogub 5 uut „Kaitse Kodu!“ aastatellijat ja sellele vastava summa „Kaitse Kodu!“ talitusele ära saadab, saab „Kaitse Kodu!“ ühe aasta jooksul tasuta sel teel, et ta saadetavast summast mk. 600.— enda kasuks maha arvab.

Iga „Kaitse Kodu!“ tellija, kes juure kogub 3 uut „Kaitse Kodu!“ aastatellijat ja sellele vastava summa „Kaitse Kodu!“ talitusele ära saadab, saab „Kaitse Kodu!“ poole aasta jooksul tasuta sel teel, et ta saadetavast summast mk. 300.— enda kasuks maha arvab.

Igal „Kaitse Kodu!“ tellijal on õigus aastatellimisi vastu võtta aastase tellimisehinna mk. 600.— asemel mk. 550.— eest, andes seega soodustust ka tellijale.

Dastutust uutelt tellijatelt kasseeritud rahasummade eest kannavad kuni vastava summa talitusele ärasaatmiseni tellimiste vastuvõtjad.

Nendel tingimustel võivad tellimisi vastu võtta ainult „Kaitse Kodu!“ tellijad.

Tarvitage „Kaitse Kodu!“ Nr. 25 juuresolnut tellimiste kogumiskaarti!

Soodustus uutele „Kaitse Kodu!“ tellijatele.

Iga uus tellija, kes tellib „Kaitse Kodu!“ endise tellija kaudu ühe aasta peale, tasub aastatellimise eest mk. 600.— asemel **ainult mk. 550.—** ja **saab sama soodustuse osaliseks, mis on maksev praegustele tellijatele**, s. o. ta võib samuti tasuta saada alaliseks tellijaks, kogudes omakord juure 5, resp. 3 uut tellijat.

Soodustus alalistele tellimiste vastuvõtjatele.

Tänasest peale arvestab „Kaitse Kodu!“ talitus alaliste tellimiste vastuvõtjate kasuks 10% asemel 15% tellimisfinnast iga uue tellimise pealt.

Kõik mainitud soodustused on maksvad kuni 1. jaanuarini 1928. a.

Ärgu jätku ükski tähendatud soodustusi kasutamata!

**„Kaitse Kodu!“ talitus,
Tallinn, Pikk t. 2.**

KAITSE KODU!

EESTI KAITSELIIDU HÄÄLEKANDJA
ILMVB KAKS KORDA KVVJ

III AASTAKÄIK

Nr. 3

10. VEEBRUARIL 1927

Väljaandja: *Kaitseliidu staap.* Vastutav toimetaja: *V. Neggo.* Tegev toimetaja: *J. Jaik.*

Tellimishind: *aastas 600 mrk., poolaastas 300 mrk., veerandaastas 150 mrk., kuus 50 mrk.*

Üksiknumber *30 mrk.*

Kuulufuste hinnad: *1/1 lehek. 4000 mrk., 1/2 lehek. 2000 mrk., 1/4 lehek. 1000 mrk. ja 1/8 lehek. 500 mrk. Esimese kaane sisekülj 50%, tagumise kaane väliskülj 100% kallim.*

Toimetus Tallinnas, *Kaarli tän. 8, Kaitseliidu staabis. Telef. 370. Toimetuse kõnetunnid igal teispäeval, kesknädalal, neljapäeval ja reedel kella 2—3 p. l.*
Talitus Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse kontoris, Tallinn, Pikk tän. 2, telef. 3-11.

Pilk Rahvasteliidu tõesse.

Sammud üldiseks relvastuse vähendamiseks.

Kõigi riikide pilgud on pöördud Rahvasteliidule kui maailma võimsamale organisatsioonile, mille ülesandeks on rahu alalhoidmine ja abinõude otsimine riikide ja rahvaste üksmeelse ülesehitava töö võimaldamiseks. Eriti on põhjust Rahvasteliidu tööd jälgida väikeriikidel, kelle suurim soov on rahu elada. Läänud aastal oli Eesti mitmel korral Rahvasteliidus kõne all ja saavutas Rahvasteliidu abiga suurema välislaenu. Kõik see annab põhjust pilku heita Rahvasteliidu läinudaastasesse tegevusse.

Suuremateks sündmusteks Rahvasteliidu tegevuses läinud aastal oli Saksamaa vastuvõtmine Rahvasteliitu, mis oli Locarno lepingute jõusseastumise tingimuseks, ja liidu nõukogu laiendamine Saksa vastuvõtmisel aset leidnud sündmuste survele.

Saksa vastuvõtmiseks kutsus liidu nõukogu 8. märtsiks l. a. kokku täiskogu erakorralise istungjärgu. Hoolimata erakorralise täiskogu esimese komisjoni üksmeelsest otsusest Saksa vastuvõtmise kasuks, oli täiskogu sunnitud piirduma resolutsiooni vastuvõtmisega „Saksa kõlblisest vastuvõtust, tema lootuste tegeliku teostumise ootusel“. Takistuseks osutus Hispaania ja Brasiilia nõudmine alalise koha saamiseks nõukogusse. Kuigi mitte-alaliste nõukogu liikmete arv tõsteti 9 peale ja kolmele neist võimaldati „poolalalise“ koha saamine, ei jõutud ikkagi kõiki ra-

huldada ja Brasiilia ning mõni kuu hiljem ka Hispaania teatasid oma soovist liidust lahkuda. 1928. a. arvates ei kuulu nad enam liidu liikmete hulka.

Septembris järgnes Saksa üksmeelne vastuvõtmine. Saksa delegatsioon jõudis kiirelt kohaneda Rahvasteliidus valitsevatele meeleoludele. 7. märtsil s. a. kokkuastuvat nõukogu 44. istungjärku juhatab esmakordselt Saksa esindaja, loodetavasti senine välisminister dr. Stresemann. Vahepeal täiendati sakslastega ka liidu sekretariaati: tähtsale peasekretäri abi kohale nimetas nõukogu end. Saksa saatkonnaõuniku Londonis Dufour-Feroncé, kes on tuntud Saksa lääne-orientatsiooni vaimustatud pooldajana.

16. sept. 1926. a. alates, mil täiskogu valis nõukogu mitte-alalised liikmed, kuuluvad nõukogusse peale suurriikide (Briti, Itaalia, Jaapani, Prantsuse ja Saksa) ka järgnevad mitte-alalised: Belgia, Hiina, Hollandi, Kolumbia, Poola, Rumeenia, Salvador, Čehhi ja Čiili. Neist on Poola tagasivalitav.

Tähtsaimaks ülesandeks on Rahvasteliidul desarmeerimise konverentsi ettevalmistamine. Läänud aastal pääsis desarmeerimise probleem lõpulikult põhimõtteliste läbirääkimiste järgust, — mida mõnel pool hakati nimetama „metafüüsiliseks“ — ja muutus ekspertide, ekspertiiside ja arvude probleemiks. Desarmeerimise konverentsi ettevalmistustööd on

praegu järgmises seisukorras; ettevalmistustööd on usaldatud kahele kesk-organisatsioonile — esiteks nõukogu komiteele, mis ei ole midagi muud kui 14 liikmest koosnev liidu nõukogu, ja teiseks — Hollandi esitaja Loudoni juhatusel töötavale desarmeerimiskonverentsi ettevalmistuskomisjonile, mis koosneb 21 liikmest, kuhu kuulub ka Ameerika Ühisriikide esindaja.

Jättes endale peaaegselt poliitiliste küsimuste harutamise, moodustas ettevalmistuskomisjon kaks allkomisjoni: allkomisjon A. ülesandeks on kõigi sõjaliste küsimuste harutamine, töötab belglase de Brouckère'i juhatusel; allkomisjon B. harutab majanduslikke, rahalisi ja veoküsimusi. Juhatab üht Veverka.

Mõlemad allkomisjonid on oma töö juba lõpetanud. Allkomisjon B. astub viimast korda kokku 16. märtsil. Aruanded esitatakse 21. märtsil kokkuastuvale ettevalmistuskomisjonile.

Desarmeerimiskonverentsi ettevalmistustöödega käib käsikäs ka selle poliitiline ettevalmistamine. Poliitilistest tingimustest, eriti arenemistest regionaalsete kokkulepete alal, olebki konverentsi saavutuste ulatus. Liidu tegelased on viimase kohta õige tagasihoidlikud. Nii loeme 7. täiskogu kolmanda komisjoni aruandes: „Kavatsetud konverents oleks ainult esimene konverentside reas; rääkimata relvastuse vähendamise ja piiramise, mis temale võiks järgneda, on ta ülitähtis juba seepärastki, et riikide relvastuste määr võetakse rahvusvahelisse lepingusse, takistades mõnel ajal võistlust relvastuse alal.“

Juba algul seati üles põhimõte, et julgeolek on desarmeerimise tingimuseks ja eelduseks. Selle tingimuse täitmiseks astusid kui täiskogu nii nõukogugi rea samme, millest siin nimetame ainult tähtsamaid: Locarno-taoliste riikidevaheliste lepingute tähtsust ära tundes võttis 7. täiskogu vastu resolutsiooni, mille järel nõukogu peab liidu liikmetele soovitama niisuguste lepingute sõlmimist ja nende sõlmimisel olema vahemeheks.

Nõukogu tegi tarvilikke järeldusi Greeka-Bulgaaria piiritüli õnnelikust lahendamise ja korraldas laialdase uurimise, mille ülesandeks on reeglite ülesseadmine Rahvasteliidu orgaanide kiireks tegutsemiseks ähvardavate kriiside puhul. Liidu liikmetelt nõutakse kiirema ühenduse loomist Genfiga; on võimalik, et liit ehi-

tab oma suure raadiojaama. Järgneval istungil, 2. märtsil, tuleb liidu rahaasjanduskomitees arutusele Soome ettepanek, mille järele liidu liikmed peavad riiki, kellele on kallale tungitud, viibimata varustama tarvilikkude rahaliste abinõudega.

Majanduslikul alal tehti ettevalmistusi rahvusvaheliseks majanduskonverentsiks, mis astub kokku 4. mail s. a. Ka Eesti sai kutse osa võtta. Vabariigi valitsus otsustas saata Eesti esindajaid. Praegu teevad välis-, raha-, kaubandus-tööstus- ja põllutöoministerium eeltoid konverentsiks.

Liidu tehniliste organisatsioonide tegevuse alalt peab märkima liidu tegevust vähemusravuste küsimuses, administrat.-küsimustes (Saari piirkonna ja Danzigi vabalinna valitsemise korraldamine), Eesti Panga ja valuutaolude uurimises, Eestile välislaenu kindlustamises, Bulgaaria sõjapagulaste maaga varustamises ja Danzigi rahaolude saneerimises. Ühenduste ja transiidi organisatsioon käsitas suure hulga küsimusi, nagu sisemised veeteed, sadamad, laevade mõõtkirjade ühtlustamine, meresõit, meremärgid ja tuletornid, raudteed, passid, telegraaf ja telefon, veojõudude kasutamine, kalendri küsimus j. m.

Tervishoidlik organisatsioon tegutses mitmesuguste tõbede vastu võitlemisel, uurides vähjahaigust, malaariat jne. Gripi levimisel aasta vahetusel informeeris Rahvasteliit kõiki maid ähvardava hädaohu liikumisest.

Vaimlise koostöö alal peab tähtsamana saavutusena märkima rahvusvahelise vaimlise koostöö instituudi avamist 16. jaanuaril l. a.

Liidu humanitaartegevuse alal peab nimetama ettevalmistustöid rahvusvahelise abiliidu moodustamiseks, mis rahvaid teatavas määras kinnitaks suurte loodusõnnetuste puhul. Ka Vene ja Ameerika pagulaste, uimastavate ainete kontrolli ja laste ning naiste kaitse alal tegutsevad liidu organisatsioonid saavutasid häid tagajärgi.

Lõpuks võib mainida, et liidu täiskogu määras möödunud aastal 16.868.000 Schveitsi franki uue liidu palee ehitamiseks. Kavandite võistlus lõppes 25. jaanuaril s. a. ja selle järeldusel võib loota, et liidu ülemaailmik tegevus juba lähematel aastatel saab oma tähtsusele vastava ja väärilise peakorteri.

Mida peaks teadma iga kaitseliitlane sõjalennuväest.

Lennuväe kasutamine sõjas osutub nüüdisaegse sõjapidamise taktika lahendamise keerdsõlmeks. Milliseid eesmärke ja kasutamise põhimõtteid lennuväele esitada, kuidas ta tegutseb ja organiseeritakse, — kõik see on kindlaks määratud alles pärast sõda, kogemuste varal.

Ei tarvitse fantaseerida tuleviku õhusõja arvel, sest tänapäev on veel küllalt rikas möödunud sõja kogemustest ning ülesandeid, mida see lahendamiseks esitab, jätkub reaalseks tööks. Sellest vaatepunktist välja minnes toogu alljärgnevad read lennuväe kasutamise võimalusi ja põhimõtteid tulevikusõja relvana üldiselt säilinud valgustusel.

Tulevikusõja kaitse iseloom.

On üldine arvamine, et tuleviku heitluseks mobiliseeritakse terve riigi eluavaldus, — sõda ei lõpe veel sõjaväe purustamisega. Kaotus annab end tunda mitmeks põlveks, meile osutuks see veel riikluse, resp. vabaduse, kaotuseks.

Iga kodaniku hool peaks suunduma selle poole, et uurida tuleviku relva võimeid ja nendega tutvuneda selleks, et teadlik olla, kuidas end kaitsma peab. Ainult kõikide kodanikkude teadlik kaitse nende eest võib tagada võitu. Lennuväge kui tulevikusõja relva saab kasutada iga riik, kes on sunnitud võitlema.

Sel põhjusel on tähtis heita pilku praeguse lennuväe kasutamisse ja organisatsiooni.

Lennuväe omadused.

Lennuväeks nimetame väeliiki, mille relvadeks osutuvad sõjalennukid. Lennuväega ühinevad veel õhupallide väeosad, kandes üldist nime — õhuvägi. Et meil õhupallid puuduvad, siis võtan allpool tarvitusele ainult esimese nime-tuse.

Lennuväe kasutamine sõjavahendina sai kindlama aluse möödunud maailmasõjas, kus ka väljendusid selle head ning halvad küljed. Vaatleme neid lühidalt. Üheks lennuväe halvaks omaduseks on ebakasulik suhe sõdiva, s. t. lendava personaali ja lennukeid teeniva ning administratiiv-personaali vahel. Isegi lahingeskadrillid võrdub see suhe enam-vähem $\frac{1}{10}$, s. t. et ühe sõdiva isiku peale langeb 10 mittesõdivat. Kui võtame veel arvesse seljatagused, siis see ebaproportsionaalsus veelgi suureneb. Teiseks negatiivseks küljeks lennuväes on selle väeliigi varustamise raskus, vähemalt käesoleval ajal. See on tingitud lennutehnika kiirest arengust; lennukid, oma lahingvõimete ning omaduste poolest, lähevad moest välja kiiremini kui daamide tualetid. See asjaolu mõjub eestkätt mobilisatsiooni ettevalmistuse peale — tagavara kogu-

mine sõja juhuks osutub peaaegu kasutuks. Riigis, kus lennutööstus kõrgesti arenenud, jõutakse ehk veel seda puudust viimasel hetkel parandada, kuid palju halvemas seisukorras asuvad lennutööstuseta riigid.

Lahinglennukite ebastabiilsust suurendab asjaolu, et lennukite eluiga on lühike. Lennukid püsivad 2—3 aastat, kui ennem õnnetust ei juhtu ning nad seeläbi kõlbmatuks ei muutu (on juhtunud, iseäranis meil, kus lennukid ka 7 aastat püsivad).

Raskeks osutub ka lendava koosseisu täiendamine, eriti just rahuajal, sest lennuvägi on väeliigiks, mis töötab alati sõjaaaja oludes, s. t. omab kaotusi.

Lenduri väljaõpe läheb ka riigil kalliks. Peale kooli, mille kursus kestab harilikult 1 aasta (kui tahetakse lendurile ka lendurvaatleja teadmisi anda, siis võib kursus kesta kuni 2 aastat), peab lendur veel vähemalt ühe aasta üksuses end treenerima, et tegelikult sõjaväelenduri kutses kohane olla. Sama lugu on lendurvaatlejate ja aviomotoristide väljaõpetamisega. Kõik need isikud, hariliku nimega „lendav personaal“, peavad tegutsema inimkonnale harjumatu tingimuses — õhus, kus elu on alati seotud hädaohuga. Mitte kaugeltki kõik ei taha end asetada sarnasesse kardetavasse olukorda, — siin on tarvis julgeid, mehiseid, tugeva tahtejõu ning tervisega mehi. Et sarnaseid vabatahtlikke rohkem leiduks, selleks on tarvis nende jaoks teatud paremusi, eesõigusi luua. Kõik see aga läheb riigile maksma.

Lendava koosseisu väljaõpetamiseks ning lennukitega varustamiseks ning korrashoidmiseks on tarvis mitu erilist asutust, nagu koolid, pargid, töökojad, ladud jne. Lennuväe organisatsioon peaks hoolitsema selle eest, et vahekord lennuväe ja abiasutuste vahel ei kujuneks liig suureks.

Oma tegevuses on lennuvägi sageli veel ilmastikuga seotud. Olgugi, et lendamist ilm peaaegu ei takista, kuid tegevus raskeneb halva ilmaga märksa ning võib isegi langeda nullini.

Tutvunedes lennuväe negatiivsete omadustega vaatame nüüd, milliseid paremusi ta omab.

Et tema head omadused ületavad miinused, seda näitab kõige kujukamalt ilmasõjast osavõtnud riikide püüe arendada lennuväge. Häda sundis neid saama aru lennuväe tõsisest tähtsusest. Prantsuse sõjaväe endine kindral-inspektor marssal Fayolle ütleb: „lennuvägi osutub esimesjärguliseks ja peamiseks rahva kaitsevahendiks.“ Üheks positiivseks omaduseks lennuväele on see, et iga lennuk asendab suure hulga maa-peal sõdivaid sõdureid. Selleks väike arvestus.

Prantsuse jalgväe rügement 1914. a. koosnes 3.200 sõdurist, 1918. a. aga vähenes see juba 2.400 sõdurini. Küsitakse, mis asendas neid 800 inimest? Vast igauks vastab, et masinad tegid seda. Seda võimaldasid: kuulipildujate arenemine, kahurite arvu suurenemine ja laskmise täpsuse täienemine, miinipildujad j. t. ning suurel määral just lennukid.

Diviis, mis koosnes 3 rügemendist, vähenes sel moel 2.400 inimese võrra, ning tuli juure selle asemel üks lennueskadrill, 10 lennuki koosseisuga. Loomulikult tuleb siia juure lisada veel maapealsete relvade täiendamine ja suurendamine. Oletame, et need 10 lennukit vastavad ainult poolele ülaltoodud sõdurite arvule, s. o. võimaldasid vähendada diviisi 1.200 inimese võrra.

Poola lennukitaktik Abzoltovski arvestab, et keskmiselt iga töövõimsa kodaniku aastast töö produktiivsust võime umbkaudselt hinnata Eesti markadesse üle viies 150.000 marga peale. 1.200 inimese pealt on see summa 180.000.000 marka.

Prægune lennuk võib teenida keskmiselt vähemalt 2 aastat; maksab ümmarguselt 3 miljonit marka. Tähendab, aastast maksab lennuk 1.500.000 marka + sama palju veel tema korrahoidmise ja kasutamise kuludeks, saame lennuki hinnaks aastas 3 miljonit marka, 10 lennukit maksaksid 30.000.000 marka. Vahekord — 180.000.000:30.000.000. Sellest väljendub, et lennuk, resp. masin, on 6 korda (mõned arvestused kuni 10 korda) odavam inimesest. Nõnda viisi võib riik iga aasta kokku hoida kaunikesse summa.

Suure kiiruse (kuni 300 km. t.) ja hea nägemise võimaluse tõttu suurendab lennukivägi luureorganide, vaatlus- ning sidetegevust arvudes võttes 10-kordselt. Ligemalt vaatleme seda allpool vaatluslennukiväe osas.

Lennukivägi võib oma kandejõu tõttu asendada suurtükiväge või vähemalt suurendada selle tegevust, sünnitades suurt moraalselt vapustust maapealsete vägede ja kodanikkude keskel. Selleks väike näide. Oletame, et omame 270 pommituslennukit (Prantsuse pommituslennukite brigaadi koosseis). Iga lennuk võib vähemalt 320 kgr. pommisid võtta kaasa; kõik lennukid kokku aga — 86,4 t.

Arvestades, et sõjaajal ümmarguselt $\frac{1}{3}$ koosseisus ettenähtud lennukitest mitmesugustel põhjustel ei ole tegevuseks kõlbulik, näeme, et üks lennukiväe üksus (270 lennukit) võib ühe lennuga alla loopida umbkaudselt 60 t. pomme. Intensiivse võitluse momentidel võib iga lennukiga päeva jooksul toimetada kolm lendu, — nii siis võime päeva jooksul alla visata 150—180 t. pomme. Kui aga omame ajakohaseid pommituslen-

nukkeid, siis võib neid olla 4—6 korda vähem sama lõhkeainete hulga allaloopimiseks.

Lennupommide tegevusvõime õhukese pommi kesta ja lõhkeaine rohkuse tõttu on võrreldes kahurimürsuga umbkaudselt 2 korda suurem. Vaatame, mitu patareid on tarvis grupeerida, et sama aja vältel välja lasta $150 \times 2 = 300$ tonni mürske, saavutades sama tugeva tule mõju. Oletame, et iga pommitamine lennukitega (pommide allaloopimise aeg) kestis 20 min., kokku 60 min. Järeldust tehes on leitud, et 270 p. l. tule tegevus võrdub:

125 väljapatarei 75 mm. kaliibr. kahurile ehk
80 väljapatarei 10 mm. kaliibr. kahurile ehk
39—40 haubitsate patareile 155 mm. kal.

Väike tabamisvõimalus maapealsetest tulevahenditest ning rippumatus teedest võimaldab lennukiväge kasutada igal ajal soovitavas kohas.

Jättes kõrvale palju teisi lennukiväe häid omadusi, missuguseid vaatleme allpool, tähendan veel siinkohal, et lennukivägi võimaldab end materjaalselt kiiresti täiendada, näiteks mobiliseerides eralennukiväge (kui sarnane on arenenud), ning teiselt poolt võib sõjalennukivägi rahuajal leida kultuurökonomilist kasutamist.

Lennukiväe organisatsiooni ja kasutamise põhimõtted.

Lennukiväe organisatsioon tugeneb sõjakogemustele ning üksusteks jaotus on peaaegu igalpool ühesugune. Kõige väiksemaks taktikaliseks (organisatsioon) üksuseks on eskadrill, mis koosneb 10—20 lennukist. 2—5 eskadrilli sünnitavad divisjoni (Prantsusmaal — groupe). 2—5 divisjoni moodustavad rügemendi (Prantsusmaal — escadre), 2—3 rügementi — brigaadi ning 2 brigaadi ehk jällegi 3—4 rügementi moodustavad diviisi (Prantsusmaal — division).

Viimasel ajal on eskadrillid komplekteeritud üheliigiliste lennukitega, näiteks hävitajad, luure jne. Kõik teised suuremad üksused võivad olla ühe- või segaliigilised, iseseisvad või kuuludes kõrgemate üksuste koosseisu. Meil on eskadrillides veel segaliiki lennukkeid, kuid lähemas tulevikus on kavatsus komplekteerida neid üheliigiliste lennukitega.

Kasutamise põhimõtteid ei ole lennukiväes veel kindlat vaadet säilinud. Pea iga riik käsitleb seda küsimust isemoodi, arvestades oma majanduslikkude ja riigikaitse väljavaadete. Järsult lahkumisevõimald eralduvad siiski kaks põhi vaadet: 1) lennukivägi kui abiväeliik, kuuludes maa- või meriväe koosseisu, ning 2) lennukivägi kui iseseisev sõjaline jõud, eraldatuna maaväest ja laevastikust. Loomulikult loovad need vaated ka omapäraseid nõudeid lennukiväe tehnilistes tingimustes ja kasutamises, — ühes sellega ka organisatsioonilis.

Iseseisev õhuvägi on läbi löönud ainult mõnes üksikus riigis, nimelt Inglismaal ja Itaalias, kus ka õhuministeeriumid olemas. Poleemika selle üle kestab ka Ameerikas ja Jaapanis. Viimane sammub juba rohkem iseseisva lennuväe poole.

Teistes riikides on tänapäevani säilinud veel vaade, et õhuvahendite peaülesandeks on maa-pealsete ja mere-sõjalisjõudude tegevuse hõlbustamine ja täiendamine, laiendades seda iseseisvaks tegevuseks niipalju, kui võrra läheb tarvis esimeste tegevuse vabaduse tagamiseks ning kui võrra seda lubavad materjaalsed ressursid. Seesuguse lennuväe vaatlemine ongi käesolevate ridade ülesanne.

Maailmasõja kestes töid sõjalised tegevused ka evolutsiooni lennuväe kasutamise põhimõtetes. Tekkis tarvidus lennuväe eriliikide järele, jagunedes: 1) vaatlus-, 2) hävitaja- ja 3) pommituslennuväeks. Seesugune jaotus oli igal pool, peale Saksamaa, kes peale nimetatud liikide omas veel rünnak (lahing)- lennuväe üksused (Schlachtstaffeln), mille ülesandeks oli maa-pealsete märkide, peajasjalikult väeosade kolonnide ründamine väikeselt kõrguselt. Need liigid omakorda jagunesid veel, ülesannete täitmise iseloomult, eriosadeks.

Enne kui asuda iga üksiku lennuväe liigi tegevuse vaatlemisele, tahan mõne sõnaga peatuda veel ühe lahingu tähtsama elemendi, s. o. sõduri resp. lenduri, juures.

Lenduri individuaalsed omadused.

Omadused, milledele peab vastama inimene kui lenav olevus ning ühtlasi ka õhuvõitleja, olgu see kas lendur, lendurvaatleja või kuulipildur mitmeistmelises lennukis, on järgmised:

1) **Psühhofüsioloogilised**, mille alla kuulub: 1) tugev tahtejõud, mis teda suudaks ergutada mitu korda päevas, üksinda, ilma julgustava kaaslaseta, astuma võitlusse, mille hädahohtlikkus tal hästi teada.

2) **Meelekindlus**, mille all tuleb mõista, et lendur peab omana: a) kiire reageerimisvõime, b) see reageerimine peab olema õige ja c) selle tegevus täpne.

Ainult need omadused võimaldavad lenduril hädahohtlikul silmapilgul reageerida vastavalt lennukile, näiteks seada kukkuvat lennuki horisontaal-seisukorda või jällegi panna mootori seisma, kui see vastasel korral osutub hädahohtlikuks.

3) **Vastav närvide ärritus (ergutus)**. Lendur ei tohi kivistuda äkitselt ilmuva hädahoju ees, kuid ta ei tohi ka olla närvi-tuim, sest ta peab õigel ajal tundma lennuki kiiruse kaotust, tasakaalu jne.

4) **Võime juhtida tähelepanu korruga mitmele asjale**, mis on tarvilik selleks, et ühel ja

samal ajal võiks jälgida näiteabinõusid, teatud esemeid, vaenlast jne. ning osata valida antud momendil tähtsama neist. Lendur, kel see omadus puudub, jääb alati hiljaks oma refleksides ning lendurvaatleja võib jätta märkamata kõige tähtsama, mis pärast tema ettekanne kaotab väärtuse.

5) **Abstraktsiooni kiirus**, s. t. lenduril peab olema omadus üldiste tunnuste ning ettekujutuste hulgast kiiresti ja õieti väljendada üksikuid elemente. Kui lenduril on võime tähelepanu koida tema ees hargnevatele objektidele, tähele panes neis tähtsamat, kuid ei saa korraga koondata kogu tähelepanu seni olnud kõrvalisele tegevusele, siis võib vaenlase lendur, asudes varemalt kaugemal, äkilise ilmumisega kergesti segadusse sattunud lenduri maha nokkida. Samuti võib ka hetkeks nähtud vaenlase patareid lendurvaatleja poolt jääda tähele panemata, kui ta ei saa korraga kogu oma tähelepanu juhtida sellele.

6) **Osavus**. See võimaldab lenduril, näiteks hädamaabumise juhul tundmatule maastikule, lennukit rikkest päästa.

Mis puutub lenduri füsioloogilistesse omadustesse, siis nõutakse, et ta oleks täiesti terve. Õhus mõjuvad lenduri organismile nii mitmedki tegurid, mida ainult terve inimene suudab kanda. Need tegurid avaldavad mõju ka psüühikale.

See olukord, milles lendur on sunnitud töötama, ja need nõuded, mis temale esitatakse, tõestavad, et inimene ei saa kogu eluaja olla lendur. Kogemus näitab, et selleks kõige kohasem aeg inimese elus on 18—28 aastate vahel. Missugune oleks maksimaalne lenduri teenistuse kestvus, selle kohta on veel raske kindlat vastust anda. See oleneb olukorrast, milles töötatakse, töötamise intensiivsusest ja ka individuaalsetest omadustest. Võib ainult öelda, et see on märksa lühem kui harilikku ametniku teenistuse kestvus.

II. **Moraalsed omadused**. Lendurite esitatakse kõige kõrgemad moraalsed nõuded poliitilises ja solidaarsuse tunnetes, mis on tarvilikud selleks, et lendur leiaks eneses jõudu ohverdada oma elu tema peale pandud ülesande täitmisel.

Lenduri töö kannab pea alati individuaalset iseloomu. Seepärast peab ta võitma täielise usalduse. Lendur peab alati olema valmis teist aitama, ohverdades kas või oma elu. Töötades üksikult, peab ta iseenesest ammutama seda julgust, mida harilikult annab mass, määratu jõupingutusega sumbutama eneses kõik loomulikud instinktid ning vahetama need oma isikliku temperamendiga ja kõrge moraalse tasapinnaga. (Möödunud maailmasõja kangelastena võiks nimetada Richthofen'i, Guynemer'i, Bishop'i nimesid.)

Lenduril, kui õhuvõitlejal, peavad ülalnimetatud omadustest olema järgmised: 1) soov lennata ja võidelda, 2) oskus lendamiseks ja võitlemiseks, mis väljendub lennuki juhtimises ja selle relvade tarvitamises, 3) oskus täita tema peale pandud kõiki erilisi ülesandeid täpselt, õiglaselt ja tõrkumata.

Tutvunedes lennುವေး põhiomadustega, peatume nüüd ülesannete ja tegevuse juures, mis esitatakse lennುವေး pealiikidele.

Vaatlusalennuvägi.

Vaatlusalennುವေး peatülesandeks on luurata ja sidet pidada. Luuramise objektid on väga mitmekesised: rinde eellinist kuni vaenlase territooriumi südamesse. Teateid lendurilt tahab saada nii pataljoni- ja kompaniüleml kui ka ülemljuhataja.

Sellest välja minnes ning tugenedes sõjakogemustele, peab iga üksus, alates diviisist ja kõrgemale, omama ühe vaatlusaluskadrilli luureks ja sidemeks; peale selle peab diviisi kahurväl olema oma vaatlusaluskadrill tule korrigeerimiseks (viimase ülesandeid võivad sageli täita vaatlusaluskadrillist juureantud lennukid). Arvestades sarnaselt saame, et 4 diviisi suuruse sõjaväe peale on tarvis vaatlusalennುವေး: 1 vaatlusaluskadrill ülemljuhataja käsutuses ja 4 diviisi vaatlusaluskadrilli (oletades, et vaatlusaluskadrilli lennukid teenivad ka kahurväge). Vaatlusaluskadrill võib tihti peale täita teatud erilise iseloomuga ülesandeid ja osutub seepärast üheks tähtsamaks taktikaliseks üksuseks.

Diviisi vaatlusaluskadrill toimetab luuret diviisi ülemlt huvitavas piirkonnas (maa-alal). Vaatlusalobjektideks oleksid siin peaauguliselt vaenlase eellin, tema reservid ja lähem seljatangune. Kuivõrra kerge on manööversõjas tähele panna vaenlase liikumist teedel, seda raskem on midagi märgata eellinidel, sest siin tarvitab vaenlane igasuguseid peitmise ja maskeerimise võtteid. Siin on sagedasti tarvilik madalalt lennata. Madal lend aga suurendab tabamise hädaõhtu maapealsetest õhukaitsevahenditest.

Peale selle tuleb diviisi vaatlusalennukil veel töötada koos oma jalgväega, kasutades selleks vastastikku sidet, ja informeerida juhataust, kus asub oma eellin. Jalgväge informeerib lendur vaenlase seisukorrast, tema jõust ja liikumisest. Samuti toimetab lendur edasi juhataja korraldusi ja käske signalseerides raadio ja kokkulepitud rakettsignaalide kaudu või viskab teatud kohta „vihkteate“. Jalgväge asetab maa peale signaallinad, nii oma seisukohtade näitamiseks kui ka teatud mõtete vahetamiseks erikoodeks järele.

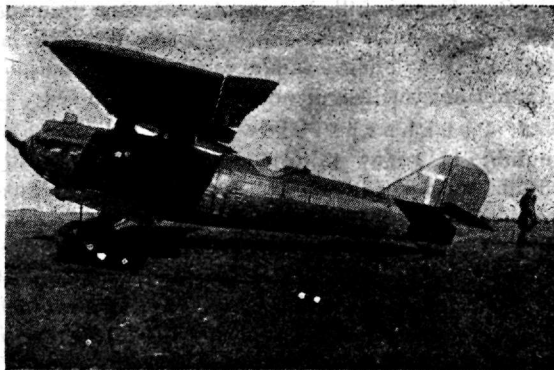
Positsioonisõjas kergendab märksa vaatluste toimetamist õhupildistus. Seal, kus palja silma-

ga peaaugu midagi ei näe, võib õhupildi peal hoolsa uurimise ja pildi suurenduse teel leida nii mitmeidki üksikasju. Samuti võib ülesvõtte põhjal esile tulnud igasugune muutus maastiku organiseerimises vaenlase kavatsusi paljastada. Nii näeme, et maailmasõja lõpul ei jätud lennುವေး poolt tähele panemata ühtki vaenlase suuremat kavatsust, olgugi, et see sündis täiesti varjatult. Hävitajate kaitse võimaldas luurata iga väiksemat muudatust vaenlase juures, mis tema kavatsusi paljastas.

Lennುವေး koostöö kahurväega seisab märkide otsimises, nende kättejihatamises kahurväele ja laskmise tagajärgede kontrollis. Teadete edasiandmiseks tarvitab siin lendur samuti raadiot ja kahurväge linasid.

Kõrgema juhatause (ülemljuhataja) käsutuses oleva vaatlusaluskadrilli ülesandeks on sügavam seljatangune luure, jälgides peaauguliselt vägede ja iseäranis transpordi liikumisi. Sügava seljatanguse luure omab suure tähtsuse sõja teatud ajajärkudel, näiteks, sõja algpäevil, vägede koondamiste ajajärgul.

Täpse ja katkestamatu luure tarvidus õhust esitab suuri nõudeid isikliku koosseisu ning lennukite vastu. Vaatlusalennುವေး langeb lõviosa tööst lendurvaatleja täita, kes peale üldiste heade omaduste ja eriteadmiste peab veel taktikaliseult hästi arenenud olema, et osata üksikutest lahingu katkenditest, vaenlase maastiku organiseerimisest, vägede grupeerimisest jne. luua täielist pilti vaenlase lahingvälja üle.

Moodne vaatlusalennuk Breguet 19.

Tüübiliste vaatlusalennukitena esinevad praegu: Prantsusmaal — Breguet 19, metallkonstruktsiooniga, ja Potez 25, puukonstruktsiooniga. Tehnilised andmed, mis meid siinkohal huvitavad, on järgmised: kiirus 2000 mtr. kõrgusel 225—228 km. t., maksimaalne kõrgus (lagi) 7500 mtr., relvastus 3 kuulipildujat, põletisainet 400—255 kgr., kandekoorem 250—360 kgr., tegevuse raadius (lennu kestvus) 3—4 t.

Üksikasjalisemalt praegusaegse vaatlusal-

Gyönki rahvuskaart.

Kuidas Ungari-Švaabi talupojad isamaad päästsid.

Käesoleva jutu autor Viktor Rakoczy kuulub maailma parimate sõjanovellistide hulka. Eriti meisterlikud on tema novellid kogus „Lagunenud puuristid“, mis käsitlevad Ungari vabadussõda a. 1848. Sellest kogust on ennem l. a. „Kaitse Kodus“ 12. numbris ilmunud jutt „Streczno punased õied“. Ka käesolev humoristlikku laadi sõjajutuke on sealt kogust. Toome ka edaspidistes numbrites selle autori jutte.

Švaabi rahvuskaartlased Gyönki külast sooritasid oma ülesande Ungari vabadussõjas üliõnelikult: jala läksid nad sõtta, ratsa tulid nad sealt tagasi.

Kaua kulus aega, enne kui nad sõtta saadi. Lõunapoolsed švaablased olid olnud juba ammu veristes taplustes serblastega, kuna need siin all Tolna komitaadis veel rahulikult maad harisid ja vilja lõikasid. Ja kui keegi neile vahest tähendaski: isamaa on hädaohus, mingu nemadki teda kaitsma, vastasid nad: „Las' isamaa tuleb meid ise nõudma, kui tal meid just hädasti vaja on.“

Alles siis hakkasid nad asja üle tõsisemalt järele mõtlema, kui Dráva kaldal asuvast Ungari laagrist husaar Berci Kovács käest haavatult koju tuli ja teatas, et varsti, juba mõne päeva pärast, lugematu hulk kroaate maasse tungib ja rüüstates ning põletades terve maa üle ujutab.

Koledates värvides kirjeldas Berci Kovács neile granitsaare ja saraseene. Kuidas need karjudes, pikkades, punastes kuubedes, peale

tungivad; kuidas neil leivalõikamisnoad on suured nagu mõõgad ja püssid pikad ja paukuvad nagu kahurid..

Elatistarbeid nad ühes ei vea, sest nad elavad rüüstamisest. Kes neile midagi keelab, lastakse paiga peal maha; ja see võib veel oma õnne tänada, sest teisi nad küpsetavad pikaldasel tulel. Praevad nagu sigu. Sulatavad ehk rasvakski veel.

Loomulikult ajas seesugune jutt hirmuväri- nad kangemategi meeste nahale ja mõnegi sääred lõdisesid pükstes. Mõnigi arutas endamisi, kuidas ta tuhvlires kõige kiiremini saaks joosta.

Mis teha?

Naised, lapsed ja väärtuslikum vara peideti viinamägedesse. Kuid mis edasi?

Ungari valitsuselt tuli käsk peita vaenlastelt söögi- ja joogitagavarad, valvata maanteid, purustada sillad; peale selle pidi iga mees, kes jõudis kanda sõjariistu, haarma esimese kättejuhtuva tapariista ja kiirustama Pákozdi või Ozarasse.

nuki omadusi vaadeldes, näeme, et see on veel kaugel täielikkusest. Eestkätt just relvastus ei ole veel leidnud lahendust. Üks kuulipilduja on monteeritud lenduri ees, võimaldades läbi propelleri laskmist samuti nagu hävitajalennukil. Sihtida saab siin ainult terve lennukiga, mis aga osutub palju raskemaks ja kasutumaks kui kerge lennukiga sihtimine, missugune eest rünnates omab ülekaalu. Kahel paaritud kuulipildujal vaateleja (tagumisel) istmel, liikuvale türellil on laskenurgad piiratud: segavad ette tulistamist kandepinnad, tagasi — kere ja tüürid, alla — kere.

Ainuke tagajärjekas abinõu relvastuse puuduse kõrvaldamiseks vaatluslennukitel on mitmeistmeliste lennukite tarvitusele võtmine, kuid praeguse lennutehnika seisukorra juures on see raske läbi viia, ilma et selle all ei kannataks võib olla isegi tarvilikumad lennuki lahingvõimed, nagu kiirus, manööverdamisvõime j. t.

Lennukite nägemisvälja ja ühtlasi sellega kaitsevõime suurendamise otstarbel on tarvitusele võetud rivilennud, milles lennukid üksteist kuulipildujate tulega toetavad. Praktika näitab, et kõige kasulikum rivi on näidatud joon. nr. 2.

Grupilennu halvaks küljeks vaatluslennuväes on mitteökonomne jõudude kasutamine, sest iga ülesande jaoks, mida üks lennuk võiks täita, tuleks vähemalt 2 lennukit juure anda, mis vähendab eskadrilli üldist produktiivsust (võimet).

Hävitajalennukite määramine vaatluslennukite kaitseks ei ole ka kasulik, milleks annab põhjusi: 1) mittesoovitav hävituslennuväe, missugune massis peaks töötama, laialipaiskamine ja ebaproductiivne kasutamine, 2) tehniliste omaduste, nagu kiiruse, põletisainetagavara jne. vahe hävitus- ja vaatluslennuki vahel.

Ülesande iseloom mõjutab märksa tegevuse viisi. Kui lendur toimetab strateegilist luuret, — luurates vaenlase sügavamat seljatagust, siis võib rindest üle lennata kust aga tahab, olles kõrgusel, kus vaenlast ei looda kohata, ja nägematu maapealt. Sarnaseid ülesandeid võib pea alati üksiklennuk toimida. Need ülesanded aga, mis nõuavad kauemat aega ühel ja samal kohal lendamist, näiteks kahurväetule korrigeerimine, võivad osutada ühele lennukile täitmatuks. Jättes siinkohalt vaatlemata vaatluslennuväes tarvitavad abinõud ja relvad, läheme edasi järgmise lennuväe erilligi, — hävituslennuväe — juure.

(Järgneb.)

A. Ilves.

Isamaa, näed, tuligi neid nõudma! Pidigi minema sõtta!

Kadedusega silmitsesid nad Berci Kovácsi, kes oli oma osa juba saanud. Kes teab aga, mis neid alles veel ootab? Küpsetatakse vast ehk veel elusalt tulel. Head švaabslased, pead õlgade vahel, kõndisid juba külavahel edes-tagasi ja ootasid, mis veel tulemas oli.

Sel ajal tõmbas vana Paczolay rahvusliku lipu oma maja harjale ja lasi pasunapuhujal küla paaril korral läbi käia. Pillimehed mängisid Rákóczy marssi ja läksid juurekogunenud rahvahulgaga Paczolay õue.

— Armsad sõbrad ja kaaskodanikud, — kõneles Paczolay trepilt, — tunni aja pärast olge kõik valmis, taguge vikatid sirgeks, ihuge kirved, puhastage püssid, kellel need on, ja kogunege siis siia minu õuele.

Rahva seast kostis nurinat.

— Kas jätame küla? — hüüdsid mõned.

— Iga küla üksikult ei jõua ennast kaitsta, — kõneles Paczolay, — ühiselt aga ajame granitšaarid kus seda ja teist. Küll te näete.

Kanesz Stosz, keda peeti küla targemaks meheks, kuna ta usaldas rääkida härrasväeagagi, ütles:

Aga mis siis, kui vaenlane tuleb külasse meie äraolekul.

— Teadagi, meie, vanad, jääme koju, külaplap meie juba nendega asjad õigeaks ajame; teid meie selle juures ei tarvitse kogunisti mitte.

— Kes meid siis juhatab? — küsiti.

Esile astus Vilmos Csapó, maomanik Czederist. See oli kunagi olnud kuski ratsariigemendis teenistuses.

— Mina, sõbrad. Ärge kartke, mina viin teid nii osavasti, et juuksekarvigi teie peas ei pea kõverduma.

— Meie peas, sedand' küll, austatud härra, — sõnas Salomon Grocz, küla tuntuim kakleja, — kuid mina tahaksin, et vähemasti meie vaenlase peast saaks kikutud mõni juuksekarv.

— See on vast poiss! õppige temast! — hüüdis Paczolay, — au ja kuulsus ootab teid. Te päästate isamaa ja meie vallagi; ainult julgust!

Siis võttis ta mütsi peast; rahvas, nähes seda, tegi sama. Paczolay jätkas liigutatult:

— Seda aga, kes teie seast peaks langema, ootab igavene kuulsus, sest ta langeb isamaa eest. Tema lapsed, lapselapsedki võivad alati uhked olla temast. Isamaa eest surra, lapsed, on suurim au maailmas.

Meie švaabslased läksid elagu hüüdes laiali kodudesse, et seal endid sõjariistadega varustada.

Tunni aja pärast läks kakssada Gyönki meest Vilmos Csapó juhatusel Ozora poole. Pill-

limehed saatsid neid küla rajani, pöörasid sealt siis aga ettevaatlikult tagasi.

Nädala aja pärast äratas metsik röömukisa vana Paczolay lõunauinakust. Silmi hõõrudes läks ta uksele. Taevast halasta! See on ju Gyönki rahvuskaart, kes ratsutab tema õue. Kõige ees Hanesz Stosz, pikk dragunimõök vöö ja lai rahvusvärviline lint mütsi küljes.

— Mis uudiseid, poisid? — hüüab Paczolay.

— Sõda on lõppend, aulik härra, me võitsime vaenlase, — vastas Hanesz.

— Kuidas nii?

— Umbes kümme tuhat serblast andsid Ozora juures sõjariistad käest, teised põgenesid.

— Ja teiegi võtsite osa sellest?

— Meie? Enam kui teised! — hüüdis Hanesz. — Sadakaheksakümmend hobust tõime koju.

— Astu sisse, Hanesz, joo klaas viina, teised mingu koju.

Ratsamehed läksid suure käraga. Hanesz astus sadulast, sidus hobuse trepi samba külge ja läks sisse Paczolay juure.

— Mis on siis juhtund? Kuidas see kõik sündis? Ja kõigepealt, kus Csapó on?

— Härra Csapó hakkas honveediks... Jah, teadke siis, kui saabusime Ozorasse, olid serblased juba alanud sõjariistade käest andmise. Meie hoivale usaldasid honveedid Jeeseuse-Mariahusaaride hobused. Meie istusime siis muidugi neile selga ja tõime nad koju.

— Te ei olnudki siis lahingus?

Hanesz jäi tõsiseks:

— Olime küll, austatud härra.

— On siis surnuidki?

— On neidki. Neli meie meest langes isamaa eest.

— Tõesti? Kes?

— Klein, Szimmeth, Bauer ja Trammer.

Paczolay oli silmapilgu vait. Sügav vaikus valitses toas.

— Igaihel neist oli perekond kodus, — ohkas ta kurvalt, — kuidas see siis oli, Hanesz?...

— Juhtus nii, et peatusime Pográny kõrtsi juures, et hobuseid jagada... Jagades tekkis riid, sattusime kakelusse ja lõpp oli see, et neli meest said surma.

Vanake kuulas ehmatanult.

— Lurjus, — karjus ta siis — korista oma kondid, muidu saad keppi! Seisa, homme tuleb kohunik ja tõmbab su völla...

Kuid Hanesz ei kuulnud seda enam... ta jooksis välja, hüppas hobuse selga ja kihutas nii ruttu kui võis minema.

Sestsaadik kõneldakse Tolnas, et Gyönkis langes isamaa eest neli meest, ja needki löid endid ise surnuks.

Vaade Tallinna kunstimuuseumi pildikogudele.

Tallinna kunstimuuseum.

Hiljuti avati Tallinnas Kadrioru lossis meie kunstimuuseum. Selle tähtsa saavutuse puhul meie kultuurielus toome järgneva kirjutuse rahvusliku kunstimuuseumi tähtsusest ja ülesannetest.

Käesoleva aasta jaanuari lõpul avati Tallinna Eesti kunstimuuseum. See on endine muuseum Kadrioru lossis, aga nüüd kunstimuuseumiks ümber korraldatud. Varem ail aastail tegutseti seal peaaugjaliselt rahva vanavara korjamisega. Kui Tartu E. R. Muuseum nii ka Tallinna oma nägid ette, et rahva vanad riided, mitmesugused tarberiistad, vaibad, muusikariistad jne. on määratud maal kadumisele, sest meie maa linnastumine sündis suure kiirusega. Rahvusvaheliste vabrikusaaduste vool maale oli tugev ja mälestus meie endisest elamisviisist oleks kaduma läinud, kui mitte agaralt ei oleks kogutud vanu esemeid. Võib öelda, et korjamine oli meil suurejooneline ja intensiivne. Vaimustatud olid juhid ja suure armastusega tegid tööd korjajad. Rahva ainelise vanavara kogud on meil nüüd suuremad kui ühelgi teisel rahval.

Nüüd, kus suured kogud käes, tuli hakata mõtlema nende otstarbekohase korraldamise peale. Et muuseum võiks olla väärtuslik, on ju teaduslik korraldamine sama tähtis kui esemed ise.

Asjaolusid ja meie rahva väikesi olusid silmas pidades on jõutud otsusele, et meil mitte kohane pole kaht etnograafia-muuseumi pidada. Et Tartus esemete arv kaugelt suurem ja et ülikool edukalt võiks teha oma tööd rahvateaduse uurimisel, leiti kõige kohasemaks, et etnograafilised kogud tuleksid kõik koondada Tartu E. R. Muuseumi, kus neid siis asjatundlikult korraldatakse ja uuritakse. Tallinna jääks etnograafilistest esemetest vaid väike esituskogu kunstiväärtusega rahvariietest ja tarbeasjadest. Tallinna muuseum kujuneks aga uuema kunsti galeriiks.

Nii ongi nüüd sündinud, vähemalt algus selleks on tehtud. Tallinna muuseum suleti läinud aasta kevadel muuseumi juhatuse poolt ja siis hakati tegema seda rasket ümberkorraldamist.

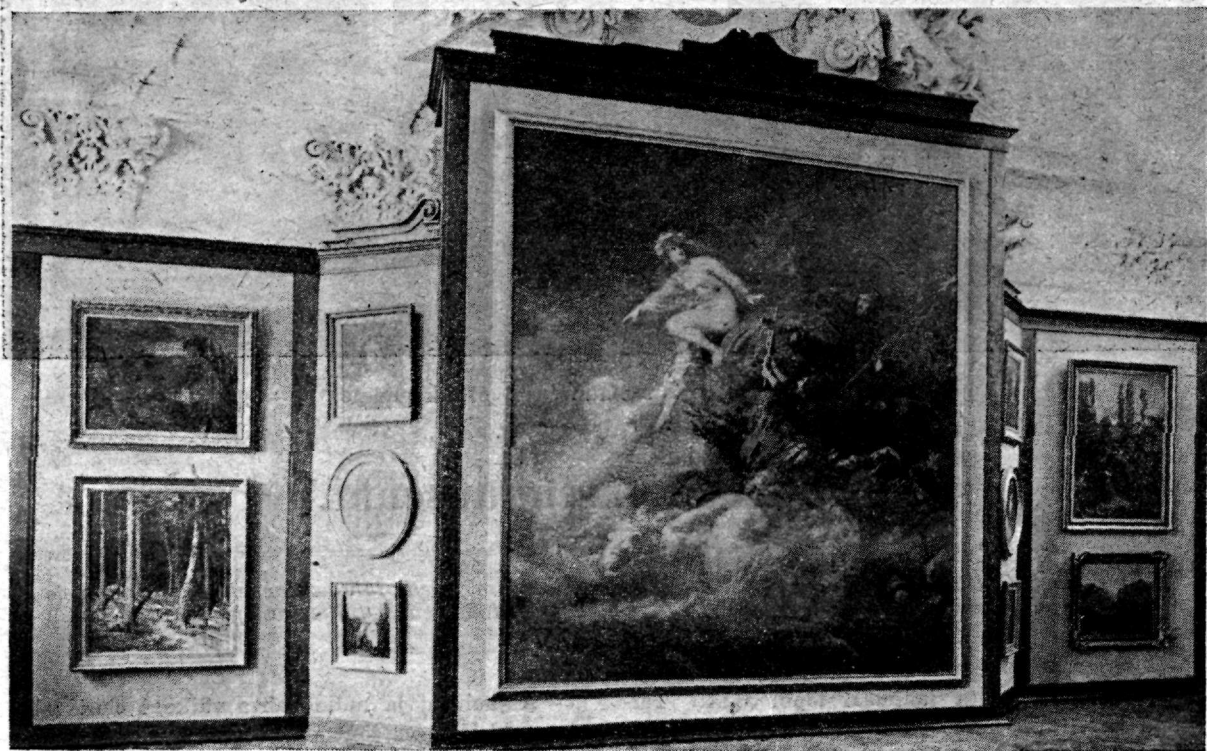
Nüüd näeme muuseumis vaid mõned väikesed toad, kuhu üles seatud ülevaatlikud kogud rahvariietest, mängu- ja tööriistadest, vaipadest jne. Need esemed on valitud kunstilise väärtuse seisukohalt ja annavad meile ilusa ülevaate rahva endisest värvi- ja joonemaitsest. Asjad

on üles seatud võrdlemisi hea maitsega ja nende keskel liikumine peaks nii paljudelegi meist pakuma vaimlist lõbu, iseäranis aga neile, kel ajaloolisi huve esivanemate kommete ja eluviiside vastu.

Suurem osa ruumidest on nüüd uema kunsti näitamiseks. Esialgse kataloogi järele on meie muuseumis välja pandud 450 kunstitööd. Muuseum, mis varem hoidis palju teoseid laos, on need nüüd kõik lasknud korralikult raamida ja on juure muretsenud palju uusi. Teosed on

meie unistadagi nende maade suurte vanade meistrite teoseist. Vinci, Raffael, Rembrandt jne. on suured, kelle teoste hind tänapäeval kuulmatu kõrge. Üksainuke teos nendelt maksab 300—500 meie miljonit. Haridusministeeriumil oli aasta kohta üks miljon kunstiteoste omandamiseks. Nii peaks ministeerium endise eelarve juures 300—500 aastat raha koguma, et omandada üht seesugust teost.

Meie muuseumis on väiksemate meistrite tööd, kelle nimegi tihti teada pole. Aga me võime

Vaade Tallinna kunstimuuseumi pildikogudele.

osalt muuseumi omad, osalt deponeeritud eraisikute poolt. Õige kaaluv osa kuulub haridusministeeriumile, kes oma summadega kogu iseseisvuse ajal kunstiteoseid omandas vastavate asjatundlikkude komisjonide valikul. Ka Tallinna linnavalitsus on deponeerinud hulga töid muuseumi.

Eesti muuseumi ülesandeks on muidugi eestkätt koguda Eesti kunsti. Kuid selle kõrval ei saa muidugi kõrvale jätta ka kohalikku Saksa kunsti, s. o. meie kodumaa kunsti. Ühtlasi näeme seal ka Vene ja teiste rahvaste maale. Kunsti mõistmiseks on ju võrdlus väga tähtis ja kunstiloomingu vaimline jõud on rahvusvaheline ja parteitu.

Võõrastest meistritest näeme seal hollandlasi, prantslasi, sakslasi jne. Kõige vanemad teosed kuuluvad 16. sajangusse. Muidugi ei saa

sellegi üle rõõmsad olla, sest ka väiksemad vaimud ei ole väärtusetud ja pakuvad koguni ilusa võimaluse tundma õppida rahvaste ja aegade maalimisviise.

Nii näeme seal Flaami kunstnik Brueghelilt (1525—1569), samuti Flaami kunstnikelt Teniers'ilt ja Bril'ilt maale, samuti hollandlastelt, siis itaallastelt (kas ei ole üks teos isegi Tiepololt?).

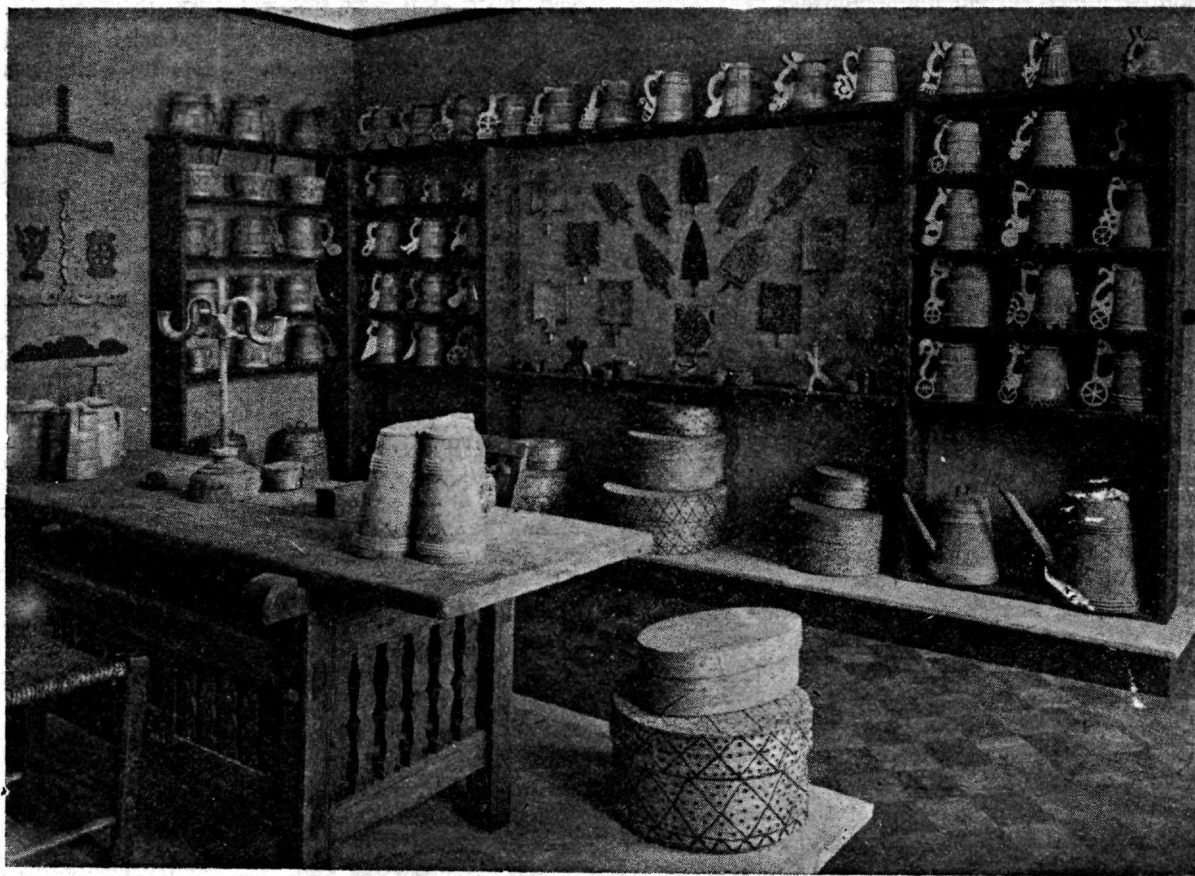
Suur hulk maale on venelastelt ja Eestimaa sakslastelt, viimastelt õige palju gravüüre ja litograafiat, muu seas vana Tallinna kohta. See viimane on väärtuslik materjal Tallinna kultuurajaloo kohta.

Eesti kunstnikkude töid on muuseumis loomulikult kõige rohkem. Muuseumi minnes näeme kõigepealt ilusa kogu teoseid vanalt kujurilt A. Veizenbergilt — kokku 17 teost. Olgu siin märgitud, et Veizenberg oli üks neist ärkamis-

aja meestest, kelle vaim teopõisi adrapuust kaugemale õhkas — nagu kujutab J. Liiv Villut — „kui seda metsa ees ei oleks!“ Veizenberg rändas võõrsile, töötas suurtes kunstisentrites ja omandas tol ajal moes oleva akadeemilise klassilise maitse kunsti, mitte just eriti vaimurikas, (nagu too aeg üldse polnud väga vaimurikas), küll aga kalduva ilusa, rahulise joone saleduse poole. Veizenberg oli väga produktiivne töömees ja tema

torilt A. Adamsonilt näeme kuus teost, mille keskel eriti meisterliku tehnika seisukohalt silmatorkavad on tema pirnipuu figuurid.

Nooremaist kujureist on Jaan Koordilt viis tööd, millest huvitavamad ja Koordile iseloomulised on meie talupojad-vanamehed — üks graniidis, teine puus. Skulptoreist on veel esitatud A. Starkopf, Vold. Melnik ja F. Sanna mees.

Sein Eesti rahvakunsti osakonnast.

teoseid on muuseumis hoiul praegu üle 60. Need kõik pole kaugeltki väärtuslikud kunstiteosed, ja seepärast on muuseumi kunsti hindamise komisjon nüüd väljapanekuks teinud valiku. Marmor-teoseist olgu nimetatud tema „Koit“, „Amarik“, „Parrabas“, „Kristus“, kunstniku autoportree ning isa ja ema. Gipsist märgime siin ära „Hamletti“ ja „Ophelia“. Nagu teame, valmistas Veizenberg hulga kujusid meie muinasjuttude ainetel, aga klassika akadeemiline šabloon sai tihhti nende nõrkuseks. Nii paneb mõtlema tema „Kalevipoeg“. Ebaõnnestunuks tuleb pidada ka „Lindat“ ja „Vanemuist“. Veizenbergi enese ja muuseumi pärast tuleksid hiljem need kaks viimast vestibüülist kõrvaldada.

Teiselt ärkamisaja lõpupoole suurelt skulp-

Esimene Eesti maali ja suurmeister jones ja värvis ning ainete mitmekesisuses oli prof. Joh. Köler (s. 1826). Köler, nimekam mees meie kunstiloos, töötas suurema osa oma elust võõrsil, aga tema teoseid on küllalt kodumaalgi. Kui 1926. a. kevadel korraldati tema 100. sünnipäeva puhul mälestusnäitus (T. E. Muus. poolt), siis saadi kokku üle 60 originaali. Muuseumis on nüüd 14 Köleri maali ja 2 joonistust. Muude keskel näeme ka tema määratumõddulist kompositsiooni „Lorelei needmine munkade poolt“. Teiste hulgas on ka mitmed head portreed; milles Köler oli eriti tugev ja mis tema viisid enne professori nimeni ja hiljem keisrikoja maalijaks. Vanatüübilistest pakub palju huvi veel Hoffmann.

Kõrvalsaalis on teised vanemad kunstnikud

— esimesed, kes asusid töötama kodumaale: A. Laipman, Kr. ja Paul Raud jne. Laipmanilt on üksteist teost, neist kaks autoportreed, mitmed lõunamaalaste tüübid ja Eesti talupojatüübid. Nii nagu Kr. Raud ja eriti P. Raud on üldse vähe produtseerinud, nii on nendelt ka muuseumis vähe töid. Eesti seltskond oli nende päevil veel sündimisel, kultuuri ja kunsti huvid olid üsna võõrad, arusaadav, et esimesed kunstnikud kodumaal ei jõudnud ka töötada seevõrra kunsti nimel kui elu ülalpidamiseks.

Peale 1905. a. rahunusi algas meil kultuur-elus uus elavus. Tartus ehitati teatrihoonet, poliitiline reaktsioon oli väga terav ja meie rahvlik elu pööris vaimliste nähtuste peale erilise tähelepanu. Eestis oli ka seltskonda, ja haridust taheti viia tasakaalu L.-Euroopa arenemise sihis. Tekkis Noor-Eesti kirjandus-kunstiline-kultuuriline liikumine, mis tõi meile tahte ilusamate vormide, stiili ja sisu järele mitte üksi kirjanduses, vaid mis viis ka meie kujutava kunsti otsekohe- sse sidemesse tolleaegste kunstivooludega L.-Euroopas. Noor-Eesti aeg tõi meile impressionismi ja oli esimeseks sammuks selle poole, et meie kunst hiljem kogu aja on arenenud kontaktis sellega, mis vanul kunstimaail kunst on läbi elanud.

Noor-Eesti aegistest on kõige paremini esitatud K. Mägi, 14 teosega. K. Mägi produkt- sioon on väga suur ja tema teosed on liigitatud õieti maade järele, kus ta ühel või teisel korral töötanud. Nii on Mägil Võrumaa aeg, Saaremaa aeg, Itaalia, Saadjärve jne. aeg. Mägi on maalitud ka portreesid ja kompositsioone, neid on aga muuseumis vaid üks portree.

Õige rikkalik kogu maale on impressionistilt P. Burmanilt ja R. Nymanilt. Tallinna vanemalt maalijalt A. Jansenilt näeme tema autoportree, Luigejahi ja ilusa „Peetri majakese Kadriorus“. Nik. Triik on seni väga nõrgalt esitatud, sest suur osa tema paremaid teoseid on praegu erakätes.

Muidugi ei saa meie siin märkida kõike, mis näitusel näha. Ütleme aga siiski, et muuseum praegu siiski juba annab umbkaudu ülevaate meie kunsti arenemisest.

Kui küsitakse, kas on muuseumis kõige pa- rem valik meie senisest kunsti produktsioonist, siis võib ütelda, et see on võrdlemisi hea valik, aga kõige paremad teosed võivad seal puududa, võivad olla erakätes. Suurem osa vanemate meistrite töödest on võõrsil ja tänapäevaste maali- jate töid tuli tihti valida toetamise mõttes nende teoste keskelt, mis olid kättesaadavad näi- tustel ja mujal. Meil on viimasel ajal, kui loodi iseseisvat riiki, tähelepanu kunstilt ja kogu vaimliselt elult pöördunud poliitikale ja partei- dele. Kunsti ei ostetud enam peaaegu kellegi poolt. Haridusministeerium valis siis näitustelt paremaid, kuigi mõnelt kunstnikult oli läinud erainimeste kätte muuseumile huvitavamaid maale, ja just neid viimaseid muuseumi huvides oleks tarvis olnud kätte saada. Sellega oleksid kunstnikud aga üldse kaotanud produtseerimise võimaluse. Nii on puuduliselt esitatud N. Triik, kes oma paremad teosed on maalinud varem jne.

Et T. E. Muuseum lõpuks energiliselt on ha- kanud kunstimuuseumi sihtide poole püüdma, tuleb soojalt tervitada. Ainult etnograafiaga ei ole keegi läbi saanud, ei saa ka meie. Mis rah- vas varem kollektiivselt produtseeris ja mida nüüd näeme vanavarakogudes, on meile kultuur- ajalooliselt ja rahvateaduslikult kallis. Samuti kallis on meile meie uuema aja vaimline loomingu uuema kunsti kujul.

Rahvas ei ela selleks, et süüa, vaid sööb sel- leks, et elada ja elada just vaimliselt midagi korda saates elu rikastamiseks, hinge peenenda- miseks.

Muuseum on see panipaik ja galerii, kus ae- gade elu huvid ja saavutused on ritta seatud. See on koht, kus peame käima, et saada usku rahva elu- jõust ja vaimlisest ilmest. Muuseum ei ole surnu- kamber neile, kes sinna ise surnutena sisse ei astu. Muuseum rikastab elavat elu neil, kes ri- kastust ihkavad.

On soovitatav, et kõik, kes pealinnas käivad, ei jätaks käimata ka muuseumis. Korraldatagu selleks või eriekskursioone — keegi ei võiks ka- hetseda.

R. Kangro-Pool.

N a l j a d.

„Kui sõdur, kõrtsis viibides, märkab, et üks eraisik temaga tüli hakkab norima, siis joob ta kohe oma napsi ära ja lahkub viibimata kõrtsist, arusaadav?“ seletab eskadroni ülem husaaridele. Siis küsib ta husaar Rebaselt: „Mis teete aga teie siis, kui kuski kõrtsis mõni eraisik teiega kaklema tahab hakata? — „Mina?“ vastab Re- bane, „joon siis kiiresti tema napsi ära ja teen sääred, härra rittmeister!“

Manöövritel.

Aspirant (oma rühmaga tundmatul maasti- kul tegutsedes, vastutulevale metsnikule): „Õelge mulle õieti, isand, kui palju aega kulub sellest metsast läbiminekuks?“

Metsnik: „Hm, see oleneb sellest, kellega minnakse. Kui ämm kaasas on, kulub seks pool tundi, kui naine — tund, kui mõni kena prelli, siis kolm kuni neli tundi.“

Ja kustus loitev vabaduspäike.

Jutt Muhu- ja Saaremaa vallutamispäevilt küttnlakuul 1227. a.

Victor Neggo.

3. küttnlakuupäeval 1227. a. langes Muhu saarel Linnuse maalinn ristirüütlite kätte, pärast mida vallutati ka selleajani vaba saarlaste kindlaim maalinn Valjala. Need sündmused kujundavad ka eestlaste allaheitmise lõpuajajärgu. Käesolev jutt viib meid nende Eesti rahvale saatustlike sündmuste ilma.

Külmselge näarikuu hommik aastal 1227. Väike ja Suur väin, kogu meri, nii kaugele kui silm küünib seletama, puhkab ühtlaselt sileda ja libeda lumetu jääkatte all. Ilm on kaunis, hele ja päikesepaistene. Ükski tuulepuhang ei sega üldist vaikust...

Muhu saare idakaldal seisavad kaks meest ja uurivad üksisilmi üle läikiva jäävälja paistvat mandri kallast, kus midagi näib köitvat nende tähelepanu.

„Kas näed, Valdja,“ sõnas viimaks vanem neist, umbes neljakümneaastane tüse habemik, pisut nooremale sihvakale, kõrgekasvulisele, kuid raudsete lihastega varustatud kaaslasele, „kas näed, kuidas Paatsalu pool kaldaveerul edasi roomab nagu mingi hõbedane hiiglamadu, kelle läikivas soomusrüüsis kiirgavad hommikuse päikese kiired? Virkol oli siis ometigi õigus — nad tulevad!“ —

„Jah, Virkol oli õigus, kui ta teatas, et Ema-vee (Pärnujõgi) kaldale on kogumas ennenägematu suur maadeahnitsejate vägi, et alustada sõjaretke seni vabana elanud saarlaste allaheitmiseks nende täitmata isuga jumala meelevalla alla,“ vastas Valdjak hüütu tõsisel, kuid kõlavalt häälel. „Olgu nad neetud ühes oma maidõgiva jumalaga!“ lisas ta süngelt endamisi sajatades ja tõstis ähvardavalt võimsa käe Paatsalu pool roomava läikiva mao sihis...

Tükk aega vahtisid mehed süngel pilgul sõnalausumatult endises suunas, siis algas noorem uuesti:

„Kuipalju võiks neid sinu arvates seal koos olla, Vessike?“

„Mitte alla kahekümne tuhande, voorid kaa-saarvatuna võib olla isegi kakskümmendviis tuhat.“

„Seda arvan ka mina. Aga kui palju on sul neile vastu panna? Käputäis? Eks ole?“

„Linnuse linnas on praegu viissada meest, kuid sama palju kogub sõjasarve hüüul sinna veelgi juure. Käputäis, nagu sa ütled, tolle hiigla sõjaväe vastu, mis seal, meile ähvardavalt läheneb. Ent, parata pole, paarkümmend aastat kestnud retked nende võoraste ja meie põliste vaenlaste, taanlaste ja rootslaste, vastu on Manalasse lasknud variseda tuhandeid ja jälle tuhandeid vapraid muhulasi. Nüüd on meid siin laiul

järele jäänud vaid tuhande mehe ja mõnetuhande naise ja lapse ümber,“ ja kurvalt pöördus ta pilk kuldaval päikesepaistel säravatele Muhu metsadele ja jääga kaetud vainudele, ta väikese kodupaiga kaunile maastikule... „Kuid,“ tõstis ta uuesti uhkesti pead, „meid on küll vast ainult veel tuhat relvakandjat, kuid seevastu on need tuhat meest valitud mehed, tules ja vees, mässavas tormis ja verises, surmakülvavas tapluses teritatud mehed, kes ei karda kedagi, vaid rõõmsa võidukisaga tormavad lahingusse, vägeva sõjalauluga huulil varisevad Manalasse, mehed, kelledest igäüks kaalub mitut.“ Vätkuvalt silmil vaatas ta Valdjale otsa.

Ka selle silm lõi särama. „Olete tublid mehed, te muhulased, ja ei jää põrmugi maha meist, saarlasist, keda ma mitmelkümnel korral olen juhtinud lahingusse. Ent ka meie read on muutunud hõredaks — vaevalt kümmetuhat meest on jäänud neid, kes suudavad kanda veel relvu. Kuid olgu, siin, selle vägeva vaenlasega silmis, töötame üksteisele käsikäes, et tahame võidelda viimse meheni, — olla vabad või surra“ — ja pühalikult ulatas ta kaaslasele käe, kes sellest kinni haaras ja seda tugevasti ja töötades surus.

Käsikäes seisid nad vaadates üksteisele silmi, milles peegeldus meelekindlus, surmapõlgus ja tõsidus.

„Taara on meie töotust näinud, Taara avitagu meid seda meestena pidada,“ lausus viimaks Valdja ja pööris pilgu uuesti mere poole.

„Taara avitagu meid olla meesteks,“ kinnitas ka Vessike ja järgis ta eeskujule.

Vahepeal oli Paatsalu kaldal paistev hiiglamadu oma pea pöörnud mere poole ja pooleni mere jääle roomanud. Polnud enam kahtlust, et ta endale sihiks oli võtnud Muhumaa ja sellele läheneda püüdis.

Selles veendunud, lahkusid mehed nüüd kaldalt ja juhtisid oma sammud kaugelt paistva Linnuse maalinna torni poole. Peagi olid nende kujud tihedasse metsa viival rajal puutüvede taha kadunud.

Kaugel merel aga lähenes vägev hiiglamadu, aeglaselt oma võimsat keha vingerdades, seni vabadena püsinud Läänemere saartele, valmis sööstma nende vaprameelse rahva turjale, et seda ahnelt õgida ühes kogu ta aastasadade kestel ko-

gutud varaga, ta loomade ja lojuste, ta vilja ja hõbeda, ta vaeva ja higiga saagiandvaks muudetud põldude ja niitudega, — aeglaselt, kuid peamatatult. . . .

* *
*

Vägev, üle kahekümnetuhandeline kristlaste sõjavägi asub laagris ümber Muhu kantsi, milles varju on leidnud umbes tuhat meest ühes naiste ja lastega ja kallima varaga. Sellesse kuuluvad piiskop Alberti väeosad, orduruütlid, Saksa ristisõdijad Ojamaalt ja Saksamaalt, ristitud lätlased, liivlased ja mandri eestlased. Viimased, liivlased ja mandri eestlased, keda hästi ei usaldada, on paigutatud kantsist kaugemale, teiste vägede seljataha, et nad salaja muhulastega ühendusse ei saaks astuda. Väikesed sakslaste

Muhu Linnuse maalinn seestpoolt ja vaade üle Väikese Väina.

väesalgad aga on asetatud veelgi kaugemale liivlaste ja eestlaste väehulkade taha, et neid teravalt jälgida, takistada nende ootamatut vaenuväljalt lahkumist, neid, nõnda ütelda, kahe tule vahel võitlusse kihutada oma suguvendade vastu. Lugematud tuled loivad süngelt leegitsedes ümber piiratud kantsi ja heidavad varje nende ääres asetvõtnud käratsevate sõjameeste kalkidele nägudele, kes pärast pikka vaevarikast marssimist libedal jääl end karastavad rohke toidu ja viinaga.

Keset laagrit, võimalikult kaugel maalinna kivi- ja nooleheitemasinate ulatuspiirkonnast asub kristlaste ülema väejuhi, piiskop Alberti, avar telk, millesse on kogunud kõik tähtsamad väeülemad ja rüütlid ühiseks nõupidamiseks. Nende hulgas näeme ordumeistrit Volkwini, Frangimaalt pärit olevat Saksa rüütli krahv Arnsteini ja paljud teisi nimekaid mehi, vaprast sõjalasi ja salakavalaid munki. Kõrgendatud paigal istub nende keskel piiskop Albert ise, ilme ka näo ja tüseda kujuga vanamees, kelle raudne pilk avaldab äärmist tahtejõudu, enesevalitsemist ja tarkust, kuid ka hoolimatust ja kurikavalust.

„Nõnda siis homme, mu vaprad kaaslased ja püha Maarja rüütlid, homme murrame siin selle saarlaste kantsi ja ühendame selle maa meie püha Maarjamaa külge igaveseks ajaks meie pattude lunastamiseks ja Jumala auks, kes kiidetud olgu igavesest ajast igavesti, aamen.“ lõpetas piiskop nõupidamise ja tõstis õnnistades käed ta ees kummardava seltskonna üle.

Samal hetkel löödi telgi eesriie tagasi ja sisse astus sügavasti kummardades üks alampealik piiskopi ihuväest. Aukartlikult peatus ta telgi sissekäigu juures ja ootas vaikides ta poole pöördumist.

„Mis on, Gerhard von Elpern, mis tood sa meile?“ pööris piiskop, kellele väepealiku sisseastumine tähelepanematuks polnud jäänud, selle poole.

„Saarlaste saatkond soovib sinuga kõnelda, vägev käskija,“ vastab sõjamees uuesti kummardades.

Üllatusilmega näol ja imestushüüetega hүүлil pööravad kõik koosolijad telgi sissekäigu poole. Seda polnud keegi neist oodanud.

Ka piiskop oli üllatatud, kuigi ta seda osavasti mõistis varjata. „Nad astugu sisse,“ oli ta lühike vastus.

Väepealik tõmbas telgi eesriide tagasi ja viipas õue ja vähe aja pärast astusid sisse kolm meest. Uhkelt ja kartmatult sammusid nad kuni telgi keskpaigani ja jäid väärikas asendis seisma.

Lühikest aega olid kõik vaht ja silmitsesid üksteist teravate pilkudega. — Siis viipas piiskop Albert oma tõlgile, preester Hendrikule, ja aetas tema kaudu saarlaste saadikuile küsimuse:

„Kes olete ja mis on teie soov?“

Üks saadikuist astus sammu ettepoole ja sõnas kõlaval häälel: „Olen Valjala kihelkonna vanema Maavaldja poeg Valdja, saarte kihelkondade ühendatud malevate sõjavanem, minu kaaslased on Linnuse vanem Vessike ja Orrisaare vanem Virko. Meie soov on, et lahkuksite meie, esivanematelt päritud vabalt pinnalt.“

Ootamatu, kindial sõnal esildatud nõue lõi hetkeks sakslased jahmatama, kuid siis kostsid korraga ägedad segased hüüded: „Kuidas julgeb ta nii kõnelda? Milline jultumus! Heitke ta koerte ette!“

Kuid piiskop Alberti käskival käeviipel rahustusid aegamööda ta kaaslased ja uuesti pööris ta saadikute poole:

„Te nõuate, et lahkuksime teie maalt, kuid missuguse õigusega nimetate seda maad oma maaks. See maa on vägeva ilmavalitseja, Rooma paavsti, poolt tunnustatud Jumalaema, püha neitsi Maarja, maaks ja ei tohi kuuluda teile Jumalat salgavaile paganaile, vaid võib kuuluda ainult kristlikule kirikule. Sellel maal edasi asuda on teil õigus ainult siis, kui teie end lasete ristida ja nagu korralikud kristlased kunagi end kohus-

tate maksma kümnest pühale ristikirikule, mis-suguse töotuse kindlustuseks oma pojad meile pandiks peate andma. Kaaluge hästi oma samme. Te nägite täna meie kristlaste väge, mis on mitukümmend korda suurem teie omast ja palju paremini varustatud. Kaaluge oma samme tõsiselt ja targalt ja Jumalaema, püha neitsi Maarja, kelle maapinnal te asute, juhtigu teie paganate mõtteid õigele teele ja arusaamisele, ja olgu kiidetud ta igavesest ajast igavesti, aamen.“

Tõlki ära kuulates astus Valdja tagasi oma kaaslaste juure ja nad hakkasid rüütlitest vähe eemale nihkudes tasakesi isekeskis nõu pidama.

„Me jääme endise kavatsuse juure, eks ole, mu vennad, me laseme end ristiveega pritsida ja kui sakste vägi Saaremaa poole teele on nihkunud, et ka seal rahvast hakata ristima, siis langeme neile parajal silmapilgul tagant peale, pütame mandri eestlasi ja hõimlasi, liivlasi, arusaamisele võita ja ühes nende ja ühendatud Saaremaa malevatega hävitame kogu siia ilmunud võõra väe. Ei peaks see meile aga korraga korda minema, siis toimetame kogu oma kallima vara Sõrvesäärele ja Muhusse, põletame kõik külad ja toidutagavarad, missuguseid me kaasa ei saa võtta, hävitame kõik meie laevad, mis neile kättesaadavaks võiksid jääda, ja koon-dame kõik meie malevad kahte suure väesalka, pisema saadame Sõrvesäärele meie varanduse kaitseks ja suuremaga, millesse kuuluksid ka mandri eestlased ja liivlased, lõikame sakslaste tee mandri poole ära seni, kuni merekitsusi kattev jääpind laguneb, ning siis notime nad, kui nad varem veel nälga pole surnud, üksteise järele maha, nõnda et neist keegi enam eluga ei pääse. Vahepeal aga ühendame kõik mandri eestlaste ja liivlaste malevad, sõlmime lepingud Nogardi, Pihkva, Susdali ja Polotski vürstidega, samuti ka leedulaste ja kurelastega ja pühime väikeste kaitsesalkadega varustatud sakslaste kantsid ja pärast seda taanlaste Reveli kantsi meie põliselt pinnalt ning kogu maa on jälle vaba. — Siis aga,“ ja ta silmad põlesid hõõguvas tules, „siis aga kogume kogu oma jõu ja mõistuse, et end paremini kindlustada ja sõjaliselt varustada, ühineme ühiseks suureks ja vägevaks rahvaks, kes enam ühegi võõra jalga ei luba astuda meie kodumaa pinnale. — Kas olete nõus, mu vaprad kaaslasted?“

„Aga meie vanemate pandiks antud pojad?“ lausus Virko, „nad tapavad nad jalamaid, niipea kui nad meie kavatsusest aru saavad.“

„Mu kallis vend Virko,“ sõnas nüüd Vessike vahele, „meie vanemate pojad langevad ka siis, kui meie nende ettepanekut vastu ei võta, sest piiskop Albertil on õigus, ta vägi on mitukümmend korda suurem kui meie Linnuse kaitsesalk.“

„Aga,“ julges Virko veel kord vastu rääkida, „nad langevad siis vähemalt vaprate võitlejatena, relvaga käes, nagu see ühele sõjamehele kohane, kui ta alustab sõitu Manalasse. Muidu aga piinatakse ja tapetakse neid kui koeri, kes ei vääri leida aset vaprate laagritule ääres.“

„Virko,“ lausus nüüd Valdja, vaimustusest väriseval häälel, „mis tähendab siin mõne meie vanema poja piinarikas surm, kui kaalul on kogu meie rahva vabadus! Ka eksid sa, kui arvad, et neil Manalas ei leidu väärlit aset meie vaprate malevlaste laagritule ääres. Ei, just vastupidi, neile, kes teadlikult on pidanud piinarikkalt kannatama oma rahva vabaduse eest, neile antakse allilmas aukohad langenud ja veel langevate malevlaste keskel, kes ju teavad, mispärast ja kuidas nad kangelastena surid, kes sellest ei jäta kuulutamata kõigile teistele juba seal asuvatele vapratele sõjameestele. Aukohad, ütlen ma sulle, aukohad just on nende päralt. Ja nende nimed mälestab järelkasvav põlv ja nende vägitegu kantakse kaunistes lugulauludes edasi põlvest põlve, kuni veel elab ükski vapper eestlane meie esiisade vabal maal. Ja selleks tahame võidelda viimse poisikeseni. Võideldes võita — või surra. — Nüüd oled nõus, Virko, loen seda su avameelses, säravas silmas.“

„Jah, nüüd olen nõus,“ kõlas Virko tõsine vastus ja ühine tugev käepigistus oli suurejoonelise kokkuleppe kinnituseks.

Kogu aja olid kristlased vanemate nõupidamist teravalt jälginud, kuid see oli liig ettevaatlikult toimetatud ja Eesti keelt mõistvaid oli kristlaste hulgas ainult mõni üksik, mispärast neile ka vanemate omavahelise sosistamise sisu jäi teadmatuks.

Nõupidamist lõpetades astus Valdja uuesti ette ja teatas pead painutades piiskopile:

„Sul on õigus, vägev piiskop, sinu sõjavägi on liig suur ja meie oma väike, et meil mõtet oleks vastupanuga oma elu raisata. Seepärast oleme nõus sulle oma poegi pantideks andma, sulle kümnest maksma ja sind, kes sa meid püha veega tahad ristida, oma isandaks tunnistama. See on meie ühine arvamine ja otsus. Ning me tahame ka teistele Saaremaa kihelkondadele teatada oma otsusest ja neile nõu anda end püha veega lasta pritsida.“

„Ma teadsin juba ette, et püha neitsi Maarja teie meeli valgustab, et suudaksite aru saada oma vastuhakkamise asjast,“ vastas talle piiskop Albert isalikult, „kuid siiski rõõmustab see mind väga sellele mu teadmisele veel kord sinu suust kinnitust leida. Minge rahus, mu lapsed, homme päikesetõusuga astun teie juure ja võtan teid vastu Jumala riiki oma sulasteks. Te Deum laudamus.“ Ning õnnistades tõstis ta oma käed ja tegi nende poole ristimärgi.

Vanemad kummardasid aupaklikult ja lakkusid väärikal sammul piiskopi telgist.

Kuid vaevalt oli telgi eesriie vanemate selja taga kinni vajunud, kui üks julma näoga ordu-rüütel, Hartvig von Bresenkamp, ette astus ja ärritatud häälel piiskopi poole pööris: „Sa ei talitanud õieti, auväärt püha isa, kui need neetud paganad rahuga siit minema läkitasid, sest nad ei ole seda väärt, et neid ristitakse. Sa oleksid pidanud nad vangistama, surnuks piitsutada ja koerte ette laskma heita, see oleks neile olnud vääriliseks palgaks nende ülbuse eest. Siis aga oleks kants olnud juhita ja me oleksime homme kerge vaevaga ta võtnud. Ja üldse ei ole see pühakirjaga kooskõlas, kui meie seesuguseid paganaid, kes aastakümnete kaupa kristlasi on tapnud ja nende vara röövunud, ristimisveega niisutame ja neid pühasse ristikogudusse vastu võtame, sest nad ei ole seda väärt. Pealegi tuleta meele, püha isa, et kogu see suur vägi äärmiselt raskele sõjaretkele üle libeda jäävälja tuli lootuses, et rikas Saaremaa talle kogu selle vaeva sõjas võetava suure saagi abil tasub. Kuhu jääb aga see loodetud saak, kui me kõiki neid paganaid ristime, sest rahu ajal ei tohi me ju kristlaselt võtta muud kui kümnist. Pea meeles, auväärt isa, et meie suures väes tõuseb nurin ja vastuhakkamine. See oleks aga tüli külvamine meie endi ridadesse, see aga on Jumala tahtmise vastu. Mis aga Jumala tahtmise vastu käib, pole õige. Ja seepärast, auväärt püha isa, luba meile neid paganaid Jumala auks tappa ja hävitada, ära võtta kogu nende vara, mis läbi ka pühale kirikule langev kümnis mitmevõrra suuremaks kasvab kui rahulikult ristides neid liiderlikke lojuseid, kes seda milgi tingimisel ei vääri. — Usun, et olen väljendanud kõigi nende südamesoove, kes väepealikutena ja juhtidena siin viibivad, kui ka kogu kristlaste väe omi, kes ei soovi pettunult tagasi pöörduda seesuguselt rikkalt maalt, kus veel ükski võõras pole käinud röövimas. Eks ole see ju nii, mu austatud kaaslased?!“

Pea üldine kiiduavalduse torm pääsis lahti pärast neid sõnu ja ägedalt nõudsid pea kõik koosviibijad paganate hävitamist, maa laastamist ja röövimisluba. Ainult mõned üksikud püüdsid pooldada piiskopi poolt saarlastele tehtud ettepanekut, kuid neist karjuti üle. Piiskop Albert, kes rüütli sõnade juures oma ahenes südames isegi juba oli hakanud kahetsema oma va-

nematele tehtud ettepanekut, ning ka väga hästi mõistis hinnata neid tagajärgi, mis võiksid olla ta suure väe rahulolematusel ja kas või osalisel vastuhakkamisel siin merega piiratud saarel, kaugel hästi kindlustatud kodulinnast, ja kes juba siis pisut kartma hakkas tema enda poolt asutatud rüütliordu võistlust võimu pärast, vaidles mõne aja veel ainult silmakirjaks vastu enamuse nõudmisele, et mitte liig kergesti taganeda oma kord võetud seisukohast, mis oleks võinud varju heita ta väärikusele, kuid viimaks andis ta kerge südamega igast küljest talle esitatud nõudmistele järele, ja nii tehtigi täiesti üksmeelne otsus — saarlastele mitte armu anda, vaid neid vahetpidamatute kallalekippumiste eest väärikselt nühkida, neid maha noddida viimse hingeni.

„Ma näen, teil on õigus, mu lapsed,“ lõpetas ta viimaks vaidluse, „mind viis eksiteele ainult mu liig hea süda. Kuid Jumala ausse puutuvas asjus ei tohi otsustada mitte ainult hea süda, vaid peab arvestama ka Jumala käskude täitmise nõudega, kuigi see teinekord võib kujuneda raskeks härda südamega inimestele. Sest püha sõna lausub, et „sa pead kõvaks tegema oma südame maailma kurjuse ja pattude vastu,“ ja ka mina tahan seepärast kõvaks teha oma südame ja mitte tunda haledat meelt nende liiderlikkude paganate vastu, kes on hävitanud kristlaste vara, vandan kristlaste verd, peavad mitu naist ja põletavad oma surnuid selle asemel, et neid matta pühitsetud maasse, nagu see iga õige kristlase kohus. Ja seepärast tahan ma järele anda teie ühisele õigustatud nõudmisele ja teile lubada neid paganaid, kes midagi ei tea ja lugu ei pea ristiusu nõuetest ja kommetest, maha noddida kui roimaseid koeri ja neilt võtta ära nende poolt kristlastelt röövitud vara Jumala auks ja teie pattude lunastamiseks. Kiidetud olgu kõige vägevam Jumal taevas, ta poeg, meie lunastaja, Jeesus Kristus, ja selle neitsilik ema, püha Maarja, kes meid kõiki on juhtinud targale ja neile meelepärasele ühisele otsusele. Nüüd aga, minge rahu, mu lapsed, puhake oma väsinud liikmeid, et homme alustada täna otsustatud Jumalale meelepärast tööd. Pax vobiscum!“ Ning kolmandat korda tõstis piiskop Albert sel sündmusrikkal õhtul oma käed õnnistuse jagamiseks ja püha ristimärgi löömiseks.

*

*

*

(Lõpp järgneb.)

Varjude riigis.

Juhan Jaigi romaan.

(Järg)

9

Kui tuulepuhang vahel lennutab langenud lehti, kui ta kannab nad ootamatul hool kõrgele üles ning siis, väsinud omast mängust, langeb uuesti, siis kuulub taas maapinnal kerget sahinat. Langevad jälle maapinnale tagasi kõik need, kes juhtumise tõukel lennelnud kõrges siniõhus ning neile algab uus argipäev. Algab jälle

sõjameestel siis alati küllalt ja küllalt jutustada imelugusid võõraist maist, tapelulist ja hädaohtudest ning kõigest kuuludust ja nähtust. Ning aeg-ajalt pidid nad omi lugusid uuesti kordama, sest kuigi vist kõik oli kõigile teatud ja kuulud juba, kuid kui jutustaja räägib enesest või sündmusest, millele ta elanud kaasa,

„Tänavvõitlus gaasivabriku ümbruses“. Tallinna maleva I ja VI malevkondade vahelistelt taktikalistelt õppustelt 23. jaan. s. a.

gi sama pikk hall päev, kus vaid südamesse jääb elama igatsus uuest lennust, uuest sündmusest, mis viiks elu välja igapäevasuse roopaist ning oleks eraldusastmeks aja ühetoonilises vaos. Nii ka allilma saabus taas endine pikk äripäev, pärast seda suurt rõõmupuhangut, mille töid enesega kaasa saanud vabadussõjalased.

Ning tundus, nagu oleks miski muutunud nende ümbruseski. Vaadates tagasi möödunudle, tundus, nagu oleks tekkinud vaheaste pika endise aja ja algava uue aja vahel. See polnud pime öö, see polnud teadvusetu ajakadumine, — see oli tõsine rõõmusilmapiilk, mis andis kogu olemisele teise mõtte.

Kui vanasti sõdalased saabusid kaugelt sõjaretkeilt tagasi, siis kogunesid neid kuulama kõik vanad ja noored. Ning oli

siis kuulub tema sõnade taga elu, mida võid isegi aimata ta mälestusilma pöördunud pilgust. Ning jäävad vahel ehk sõnadki kuulmata, ütelled tähele panemata, kuid jutustaja poolt esile manatud sündmus siiski nagu on tulnud niivõrd ligidale, et tundub heljuvat kuski lähedal ning leiab salajasi teid südamesse tungimiseks. Kui jutustaja räägib raskest ja kardetavast hädaohust, siis tunnevad kuulajad, kuis neiski tuksatab kangelasveri ning tekib salajasi hinges igatsus isegi üle elada kangelastöid, kardetavaid silmapilke ja õnnelikke võite. Kuid kui jutustaja räägib ilusast imeilmast, siis uinub sellesse kuulaja hing, ning jutu lõppedes ta on kui ilusalt kevadiselt kiigepeolt kukkunud vähelohutavasse sügisilma. Ning raske on astuda välja iluilmast, lahkuda

sealt, kus lühikestel silmapilkudel kõik muutus meeltüendavalt armsaks.

Kuid pärast, kui ehk jutuvestja on kadunud või unustanud ise oma loo, siis ei kao nad siiski rahva suust. Kunagi õhtuhämaruses see kordkorralt vilksatab uuesti elule nagu virvatuluke sool, kui eit vovivurina saatel leiab loole regevärsi vormi

ning õpetab selle lastele. Nii kunagi ammu sündinud lugu ärkab uuesti unustuse hõlmast ja jääb elama luulena.

Nagu see ennegi olnud, algas ka nüüd allilmas sõjalugude vestmine laagritulede ümber. Ei olnud puudust kangelaslugudest, ja kuulda võis neid ning võib neid veel kuulda nüüdki. (Järgneb.)

Kroonika.

Kaitseliidu keskjuhatuse koosolekut peeti neil päevil, 4. veebr. s. a., kus harutusele tulid mitmed sisemise korraldamise ja ka kaugemale ulatuvad meie riiklikus elus tähtsad küsimused.

Esimeste hulka kuuluvad volituste andmine vastavate kaitseliidu keskjuhatuse arvete avamiseks Eesti Pangas, kuhu võiks üle kanda kõik kaitseliidumaksuna sisse tulnud summad, mis seni kaitseliidule kasutoomata seisavad riigikassa valitsemisel, kütte- ja valgustusnormide, varustusraha väljamaksmise korra ja komandeerimise puhul väljamakstavate päevarahade kindlaksmääramine ja teenistumärkide kavade ja statuudi väljatöötamise küsimus.

Tähtsamaks küsimuseks osutus mürkgaaside vastu võitlemise küsimus sõja puhul. Mitmelt poolt rõhutatakse, et seni liig vähe, õieti mitte midagi ei ole tehtud juhtuva eeltuleva sõja puhuks gaaside vastu võitlemiseks, kuigi võib kindel olla, et tulevikusõdades peamiseks kallaletungiabinõuks on kahtlemata just mürkgaasid. Tungivaks vajaduseks tuleb tunnistada, et võimalikult kogu rahvas seesuguseks enesekaitsevõitluseks ette valmistataks, kuna siin sõjavägi üksi liig võimetu on kogu rahvast kaitsma. Seepärast peetakse tarvilikuks, et kõik need, kellel see vähegi võimalik, keemikud, loodusteadlased, arstid, apteekrid jne., esijoones aga Tartu ülikooli keemiaosakond, end rakendaksid selle ülesande teostamisele. Vaja on hulka selgitustööd rahva hulgas, populaarsete brošüüride väljaandmist, populaarloengute korraldamist üle maa jne. Otsustatakse pöörduda vastavate ettepanekutega ülikooli keemiaosakonna, arstideseltsi jne. poole, et nad selle küsimuse lahendamise kiires korras võtaksid kaalumisele ja ei viivitaks vastavate tegelikkude samade astumisega, kuna selle küsimuse tagajärjekast lahendamisest oleneb suures määras meie Eesti vabariigi olemasolu ja rahva elu.

Raadio ringhäälingu poole otsustati pöörduda ettepanuga, et ta kaitseliidule võimaldaks rahvusliku propaganda ja populaarloengute korral-

damise, alandades k.-l. üksustele raadiomakse, mille vastutasuks kaitseliidu orkestrid võiksid anda hinnata kontserte.

Tartu maleva malevkondade esitajate korralist koosolekut peeti

27. jaanuaril maleva staabis — maleva pealik kapten V. Saarseni juhatusel, kes ka ühtlasi ülevaate andis maleva senisest arenemiskäigust ja ära märkis edaspidiseid ülesandeid kaitseliidu tegevuse alal, tänuga alla kriipsutades maleva juhatuse liigete ja üksuste juhtivate tegelaste teeneid kodukaitse töös. Ühtlasi informeerides koosolijaid õppurmalevkonna asutamise tarvidustega, et noortes süvendada ja alal hoida seda isamaalist vaimustust ja kohusetunnet, mis on pärit vabadussõja heitluse päevilt.

Maleva üldmanöövred on kavatsus korraldada käesoleval sügisel (septembrikuul), mis ajaks loodetakse pealike, eriti just nooremate pealike väljaõpet vastavale kõrgusele viia.

Peale selle kannab maleva pealik ette maleva ja üksuste rahalise aruande 1926. a. eest, mis järgmine:

Maleva staap	394.002,—	207.709,—
I malevkond	452.834,—	436.791,—
II malevkond	429.917,—	265.396,—
III malevkond	70.439,—	45.371,—
IV malevkond	27.834,—	9.109,—
Naisüliõp. K. K.		
ühing	182.701,—	163.349,—

Aruanded on vastavate revisjonikomisjonide poolt revideeritud ja õiged leitud olema.

Loosi läbi juhatusest välja langenud liikme hra H. Sumbergi asemele valiti kapten Fr. Köster (II malevkonna pealiku abi).

Revisjonikomisjoni valiti F. Jürine (IV malevk.), A. Silbergleich (III malevk.) ja D. Tork (II malevk.); kandidaadid A. Lomp ja R. Kenmann.

Lõpuks puudutati ka malevastaabi uute ruumide küsimust, mille järele lõppis koosolek.

K.

Tartu malevas tuntakse huvi sõjakeemia vastu.

28. jaanuaril s. a. oli Tartu maleva sõjakeemia osakonna korraldusel Ülikooli keemia-instituudi auditooriumis prof. P. Kogermani sissejuhatav loeng sõjakeemia või gaasisõja üle, millele oli rohkesti malevlasi ilmunud. Lugupeetud professor andis ladusas ettekandes ülevaatliku pildi sõjakeemia või gaasisõja tekkimisest kuni käesoleva ajani ja selle vastu võitlemisest. K.

Suur loterii-allegri.

Tartu maleva malevkondade naisjaoskonnad korraldavad endise aastä eeskujul 6. märtsil s. a. „Vanemuises“ ühise suure loterii-allegri. Ettevalmistused on kibedasti käimas. Läänudaastane ühine loterii-allegri andis sissetulekut üle 300.000 marga. K.

Noored malevlased kodukaitsetöös.

30. jaanuaril s. a. peeti Tartu maleva õppur-malevkonna asutamiskoosolekut H. Treffneri gümnaasiumi ruumides. Maleva pealik kapten V. Saarsen avades koosolekut annab lühikese ülevaate iseseisva õppurmalevkonna asutamise vajadusest, et noortes alal hoüda ja süvendada seda isamaalist vaimustust, mis noori tiivustas vabadsõja heitlustes. Peale selle loeb ette ksk. nr. 5 — Tartu malevale, mis järgmiselt käib: „IV malevkonna õppurkompanii lugeda ümbermoodustatuks malevkonnaks 1-st veebruarist s. a. malevkond, arvu järele 5-es.“

Soovimaleva nimel õppurmalevkonnale tema töös edu ja palju õnne. Malevkonnas püsigu kõikumata usk Eesti tulevikku ja kindel isamaa-

armastus, mis vabadsõjas viis võidule vapraid kooliõpilasi.

Järeletulijad hoidku meie maa vabat iseolemist ja kasvatagu eestlase nime head kuulsust teiste kultuurrahvaste keskel.

Jäägu õppur-malevlastele kalliks mälestus oma malevkonnast ka siis, kui kooliaastad mööduvad, kui elutee teid viib laiali üle kodumaa.

Üksmeel olgu malevkonna sisemise elu traditsiooniks. Kasva tugevaks õppurmalevkond, jää võitjaks, kui Eesti vabariik sind kutsub vaenuväljale.“

Selle järele asub koosolekut juhutama pealik E. Mägi üles kutsudes noori kaaslasid sama kohusetunde ja kodumaaarmastusega kodukaitse tööd jätkama, nagu seda tegid ennastohverdavalt meie noored kodumaa kõige raskematel tundidel. Selle järele lauldi riigihümni.

Noortele terwitusi tooma olid ilmunud III (üliõpilasseltside) ja IV (korporatsioonide) malevkonna pealikud hrad T. Kanemägi ja J. Kase. T. Kanemägi terwitusi tuues III malevkonnalt, lausus muuseas, et malevkonna ülesandeks kaitseliidu sihtide taotlemisel olgu töö, püsivus ja distsipliin.

J. Kase tuletas noortele meele nende eelkäijate kangelastegusid kodumaa vabastamisel ja soovis noortele kodukaitse töös tahet ja edu.

Keskkoollide juhatajate nimel soovis noortele malevlastele õnne direktor K. Treffner.

Juhatusse valiti: dir. K. Treffner — koolide esitajana, M. Mutso — vanemate komiteede esitajana, P. Kanarik — õpilaste esitajana. Revisjonikomisjoni valiti dir. V. Tubin, k/m k/m J. Mälol ja A. Priima. K.

N a l j a d.

„Ärge jooge õlut ega viina,“ räägib karsk-lane leitnant oma kaasvõitlejatele, „sest teadus-liselt on kindlaks tehtud, et iga klaas alkohoolist jooki lühendab inimelu ühe nädala võrra.“

Tüki aja pärast läheb keegi kapten (ühe al-koholi „hävitamise“ poolest kuulsaks saanud kor-poratsiooni vilistlane) kõneleja juure. „Sina, karskuse apostel, oled üks eesel,“ lausub ta pisut järele mõeldes, „kui selle juures ühe nädalaga tegemist, oleksin mina juba vähemalt saja aasta eest surnud pidanud olema!“

Valesti mõistnud.

Kord tuli keegi admiral oma endist sõjalaeva vaatama. Tema auks korraldati paraad ja mad-rused pidid „ta elagu!“ hüüdma. Seda tegid kõik peale ühe lollaka noormadruse, kes seisis tagu-

mises viirus ilma sõnagi lausumata. Südame-täiega ütles talle seljataga seisev bootsmann: „Karju ka, lambapea, elagu!“ Sellepeale hüüdis noormadrus täiest kõrist: „Elagu lambapea!“

Täpne käsutäitmine.

„Sõdurite Kodu“ rieteruumis korrapidajale sõdurile anti ülemuse poolt vali käsk, et ta ei tohi saali, aktusele, ühtki inimest kalossides las-ta, vaid kõik peavad kalossid ühes pealisriietega hoüle andma. Muuseas tuli aktusele ka tema endine rühmavanem, kes nüüd eraelus ja kellega tal „kana kitkuda“. Korrapidaja sõdur võttis talt pealisriided vastu ja hüüdis siis: „Kus on teie kalossid?“ „Mul polegi kalosse.“ „Siis minge jalamaid tagasi ja ostke nad omale, muidu ei tohi ma teid läbi lasta!“

Lapsikult.

Veltveebel: „Häbi peaks teil olema, noor Kuljus, nii valetada! Kui mina teie vanune olin, ei tulnud veel ühtki valesõna üle mu huulte.“

Noorsõdur: „Aga millal siis teie valetama hakkasite, härra veltveebel?“

Vaenlasi peab armastama.

Kapral (üliõpilane-karsklane, oma jao sõdu-reile): „Alkohol on kõige vihasem inimkonna vaenlane!“

Sõdur (baptistlane): „Just nii, härra jao-ülem, aga vaenlasi peab ju armastama, ütleb pühakiri!“

Võrdlus.

Kapten (kandidaat majori aukraadi peale): „Ah, preili Helmi, olen teist sedavõrd huvitatud, nagu... nagu eelolevast aukraadidesse ülendamisest vabariigi aastapäeval.“

Ballil.

Noor kadett, kohmetu ja arglik, tantsib pidul preiliga mõne ringi ja katsub siis juttu alustada. Raske on ainet leida, aga viimaks ütleb ta: „Põrand siin saalis on kare, libisemist pole karta. Ainult mõned kohad olid väga libedad.“

„Need olid nimelt minu lakk-kingad, need väga libedad kohad!“ vastab preili kihvtiselt.

1. detsembri päevilt.

Haavatud kadett, kel pea mähkmes, sõidab Tallinna-Nõmme elektriraudtee vagunis. Tema vastas istub vana daam, kes temale vahetpidamata otsa vahib. Kadetil hakkab sarnasest otsavahtimisest piinlik, ta pöörab end kord vasemale, kord paremale, ent see ei aita midagi — daam vahib talle ikka üksisilmi otsa ja küsib siis viimaks: „Teie, vaeseke, olete vist tänavalahingus peast haavata saanud?“ — „Ei,“ lausub kadett vihaseks, „jalast, kuid mähis on mul haava pealt ära libisenud!“

Stiiliproov ühest telefonikõnest.

Rügemendi ülem (majandusülemale, vihaseks): „Nii s'is, pean teile veel kord kordama, et homme hommikuks kella 5-eks peab terve rügement söödud olema!“

*

Pealik (õppelaskmisel): „Mis asi on sihiku pilu ja mis otstarvet täidab ta püssi juures?“

Kaitseleitlane: „Pilu on lõhe sihiku raamis, mille läbi võime laskmise juures kirpu vahetada.“

*

Tunnimees (vahipostil): „Seisa, või ma annan tuld!“

Nokastanud eraisik: „Aga, kulla kroonumees, mis ma tulega teen? Ma ei suitseta ju sugugi!“

Ninakas vastus.

I allohvitser (tänavraudteevagunis teisele allohvitserile): „Miks ei tõuse te püsti ja ei lase üht neist daamest istuda?“

II allohv.: „Aga miks ei tõuse siis teie püsti ja ei lase neid mõlemaid istuda?“

Aukoht.

Üht tuntumat vabadussõja kangelast-koloneli taheti hiljuti kuski peol alandada ja määrati temale viimane koht pidulauas. „Ilusti tehtud,“ hüüdis ta külma rahuga, „kõige parem abinõu, et seda kohta tõsta aukohaks!“

*

Nooremleitnant (juurdlust toimides): „Reamees Alev, teid polnud siis rühmaruumis, kui juhtus kisklemine reamees Karu ja noorsõdur Undi vahel?“

Reamees Alev: „Just nii, härra leitnant, ruumis viibides oleksin ma kaasa lõõnud!“

Mõndasugust.

Kuidas taskukella kompassiks tarvitada.

Kompassi asemel on tarvitusel mitmekesised abinõud, nii näiteks saab ilmakaari metspuude enam ja vähem koredade ja sammeldanud külgede, kui ka varjude abil ära määrata. Mingisugune abinõu ei ole aga seks nii kindel ja otstarbekohane, kui harilik taskukell.

Taskukell seatakse ristloodis enese ette nii, et tunninäitaja osutis päikse poole on sihitud. Keskoht väikse osutise ja 12 vahel numbril

lual määrab nüüd täpselt lõunakaare. On näiteks tunninäitaja osutis kella 10 aeg päikse poole pöördud, siis on lõunakaar 11 sihis.

Sarnane taskukella tarvitamisviis kompassiks on vähe tuntud. Et ta aga meie lugejaile huvipakkuv, siis tõime ta siinkohal. Isegi kuulus Aafrika uurija Stanley, kellelt pärast tema suurt Aafrika sisemaareisi küsiti, kas ta seda lihtsat abinõu tunneb, tõendas üllatanult, et temal sellest aimugi pole.

E. Ms.

Male.

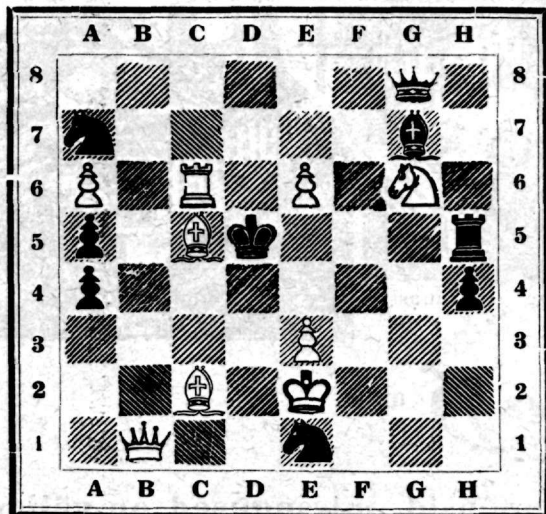
Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 30.

Kokku seadnud M. Villemson (Pärnus.)

„Kaitse Kodu!“ originaal.

Mustad

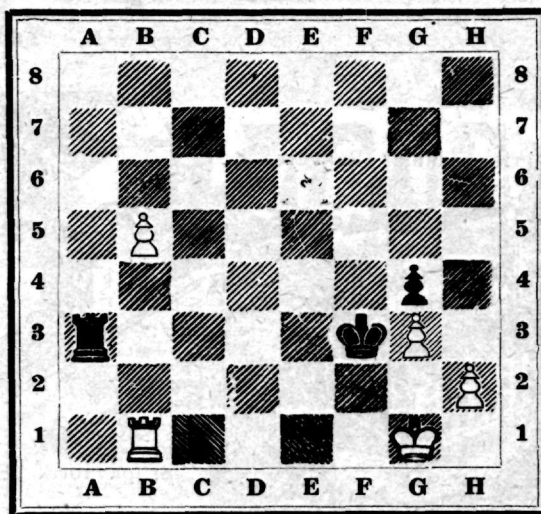

Valged.

Valged: K e2, L b1, V c6, O c2 ja c5, R g6, E a6, e3 ja e6.
 Mustad: K d5, L g8, V h5, O g7, R a7 ja e1, E a4, a5 ja h4.
 Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Lõpumäng nr. 18.

Mustad.

Valged.

Valged: K g1 V b1, E b5, g3 ja h2.
 Mustad: K f3, V a3, E g4.

Järg oli:

Valged.

Mustad.

Schlechter.

Wolf.

1. ....
2. b5-b6?

V a3-e3!

Valged ei pane mustade plaani tähele

2. (b5-b6), V e3-e1 +!
3. V b1 : e1. Mustad on suitsus.

Eelteade.

Järgmine „Kaitse Kodu!“ number ilmub 22. skp. Vabariigi 9-ks aastapäevaks.

Tallinna Kosmeetika-laboratoorium

„FLORA“

soovitab tuntud headuses

Le printemps,
Saddo-Jakko,
Triple (тройной)

Perhydrol (pasta ja pulber)
 ja teisi meie kosmeetilisi saadusi.

Müügil igal pool.

Saapaliistutööstus „KALEW“

Tallinn, U. Kalamaja 9-a.

Teatan oma kaubatarvitajatele, et olen oma tööstust uute masinatega täiendanud, mille tõttu võin pakkuda mõõdukate hindadega saapaliiste, naister. kontse, sääreblokke jne.

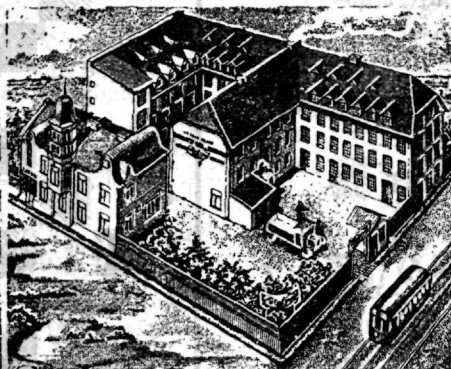
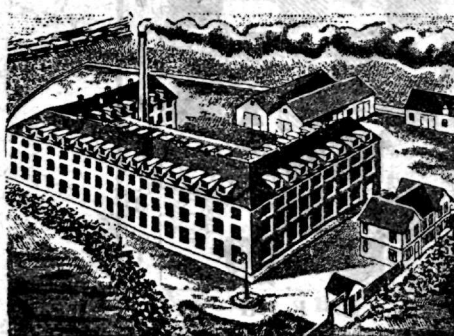
Kaupmeestele kõrged 0/00.

Austusega omanik E. SAAR.

Ühendatud Saapa- ja Nahavabrikud, A.-S.

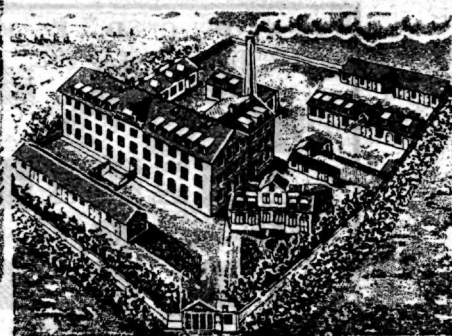
Tallinn.

Nahavabrik „Sakala“ Rakveres.

Saapavabrik „Estoking“ Tallinnas.

Nahavabrik „Eestimaa“ Tallinnas.

Kaitse- *Estoking* märk
Tallinn

soovitab oma saapavabr. „Estoking“ jalanõusid, missugused on väljaspool
:-: võistlust oma nägususe, vastupidavuse kui hinnagi poolest. :-:

Iluduse ja tervise

saavutate siis, kui tarvitate kõige paremaid kosmeetikaaineid; sarnaseid aineid on saada suures väljavalikus ja kõige odavama hinnaga

„EPHAG'I“ juures
Tallinnas, Harju t. 41 ja Narva m. 42

Iseäranis soovitame:

„Ephag'i“ lilleodekoloni,
„Ephag'i“ lõhnaõlisid,
„Ephag'i“ hambapastat

Uudis:

„Ephag'i“ „ISIS“ puudrit,
„Ephag'i“ „ISIS“ kreemi,
„Ephag'i“ „ISIS“ seepi

Kaitseliitlased, spordimehed, turistid!

Uus kuiv põletisaine

Meta ja Metanõud,

iga turisti, sportlase, kaitseväelase jne.
truu sõber,

sest tema ei plahvata, põleb ka niiskelt, alati puhas ja käepärast. Supi-, munade-, tee-, kohvi-, sooavee-keetmiseks, kühsetamiseks, lokikäärde ja lasteplima soendamiseks jne.

Päevatagavara vestitaskus.

1000 korda parem teistest põletisainetest.

Saadaval:

A.-S. EPHAG'is, Tallinnas.